

คง เข้ม ขำม ขลังเครื่องรางล้านนา

Lanna Amulet

วิลักษณ์ ศรีป่าซาง¹

¹ คณะบริหารธุรกิจและศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลล้านนา

¹ Faculty of Business Administration and Liberal Arts, Rajamangala University of Technology Lanna

บทคัดย่อ

ตำนานหลายฉบับกล่าวพ้องกันว่า พระนางจามเทวีแห่งเมืองละโว้ ได้ขึ้นมาครองเมืองหริภุญชัย เมื่อราวปี พ.ศ. 1300 ซึ่งแต่เดิมนั้น ดินแดนแถบนี้ เป็นที่อยู่ของชาวละคนพื้นถิ่น การเสด็จมาในครั้งนั้นได้นำพระพุทธศาสนาเข้ามา ด้วย กาลต่อมาเมื่อพระญามังรายมีชัยเหนือนครหริภุญชัยพระองค์ทรงยอมรับนับถือพระพุทธศาสนา และสร้างเมืองเชียงใหม่ เมื่อปี พ.ศ. 1839 กษัตริย์ในราชวงศ์มังรายของพระองค์ได้ทรงสนับสนุนและอุปถัมภ์พระพุทธศาสนาให้รุ่งเรือง ถึงแม้พระพุทธศาสนาจะฝังรากลึกบนแผ่นดินล้านนาแล้ว แต่ผู้คนก็ยังยอมรับนับถือเป็นความเชื่อเดิม ทั้งพุทธและผีแผดพันความเชื่อและพิธีกรรมเข้าด้วยกัน ไปด้วยกันได้ เครื่องรางล้านนาเป็นตัวอย่างหนึ่งที่สะท้อนให้เห็นบทบาทการผูกมิตร ระหว่างพุทธ (รู้ตื่นรู้เบิกบาน) กับ ผี หรือไสยศาสตร์ (ผู้ยังหลับหลง) ในอดีต ผู้เคยบวชเรียนในพุทธศาสนาเท่านั้นที่สร้างเครื่องราง แม้แต่ในยุคปัจจุบันก็ยังร่วมแรงกันสร้างเครื่องราง เครื่องรางล้านนาหลากหลาย แยกตามฤทธิได้เป็น 2 กลุ่มใหญ่ คือ ปิยะ เน้นด้านเมตตามหานิยม และ กายะ เน้นด้านคงกระพันและป้องกัน เครื่องรางเหล่านี้เป็นทั้งของโบราณ เป็นงานศิลปะอุดมด้วยความเชื่อ ความหลากหลายของเครื่องที่ปรากฏในพื้นที่ มีทั้งที่เป็นของเดิมในชุมชน และรับเอาชนบความเชื่อพร้อมกับเครื่องรางจากต่างวัฒนธรรมเข้ามา การศึกษาครั้งนี้ ได้จัดแบ่งเนื้อหาเครื่องรางออกเป็นชนิดต่างๆ เช่น ยันต์ (ตะกรุด) ผ้ายันต์ เบญจภาคีเครื่องรางยอตนิยมล้านนา (ได้แก่ ผ้ายันต์ม้าเสพนาง อัน ตะกรุดยันต์หนึ่ง กะลาและรูปราหู วัวธนู) งา เขี้ยว เขา รวมทั้งเครื่องจากต่างวัฒนธรรม เป็กแห่แสงแก้ว และคาถาศึกษาฤทธิแต่ละอย่างแต่ละประเภท การใช้งานเพื่อตอบสนองทั้งความเชื่อศรัทธา หรือในฐานะวัตถุเสริมกำลังใจนับเป็นสินค้ามีราคา และเมื่อเกิดการไหลบ่าเข้ามาของแรงงานต่างชาติดูแลทั้งการค้าขายตามแนวตะเข็บชายแดน เครื่องรางได้เคลื่อนย้ายเข้ามาพร้อมแรงงานเหล่านี้ด้วย โดยเฉพาะแรงงานจากรัฐฉาน การรับเอาเครื่องรางต่างวัฒนธรรมเข้ามา จนกลายเป็นเครื่องรางล้านนาในที่สุด ในขณะที่เดียวกันเครื่องรางในถิ่นล้านนาก็เคลื่อนย้ายไปสู่ดินแดนอื่น ทั้งดินแดนชายขอบ และโพ้นทะเล เช่น มาเลเซีย สิงคโปร์ ใต้หวัน เป็นต้น เมื่อมีผู้ต้องการเครื่องรางมากขึ้น มีการสร้างเครื่องรางใหม่เพื่อตอบสนองความต้องการของผู้ศรัทธา รวมทั้งทำเครื่องรางปลอม การศึกษาครั้งนี้ จึงเป็นร่องรอยความรู้เพื่อสำแดงอัตลักษณ์ตัวตนคนพื้นถิ่นโดยเฉพาะ

คำสำคัญ: เครื่องรางล้านนา, ล้านนา

Abstract

According to Lanna legends, Queen Chammadhevi of Lawo came to rule Hariphunchai kingdom around the 8th century. Originally, this area was occupied by Lawa, aboriginal people. Queen Chammadhevi's coming brought Buddhism's beliefs to spread in Lanna area. Many centuries later, Hariphunchai kingdom was conquered by King Mangrai, and he willingly accepted Buddhism. King Mangrai established Chiang Mai in 1296. All kings of the Mangrai Dynasty supported Buddhism, yet people still believed in traditional spirit. Buddhism and superstition were mixed together. Lanna amulet is one sample that reflects a close relationship between Buddhism and spirit or superstition. In the past, only persons who had learnt in Buddhist education could make amulets. Nowadays, however, amulets are still made by many fascinated people. Lanna amulets can be divided into two main groups: Piya for good luck and popularity, and Gaya for protection and invulnerability. Amulets are both antique and art that is full of beliefs. Some of them are original amulets from communities in Lanna, but some came from other different cultural areas. This study classified all amulets such as Yan, Pha Yan, Benjapakee or the most five popular amulets, ivory, horn, etc. Besides, the study also aims to examine superstitious features, usability that serves both believing in faith and consoling oneself. Nowadays, amulets are so precious that many people need to possess. Many amulets from foreign areas, especially Shan state, are taken into Thailand, and many Lanna amulets are sold to other areas as well. Therefore, many new amulets are made to serve the demand, including phony ones. So, this study focuses on the wisdom in Lanna amulets that shows unique identity of Lanna people.

Keywords: Lanna Amulet, Lanna

บทนำ

พระนางจามเทวีได้ขึ้นมาครองเมืองหริภุญชัย พระองค์ท่านเสด็จมาพร้อมกบวฒนธรรมในพระพุทธศาสนา และการจัดตั้งสังคมเมือง กษัตริย์ในราชวงศ์ของพระองค์ สร้างความเป็นปึกแผ่นด้านพระพุทธศาสนา และขยายวงกว้างออกไป พระพุทธศาสนาที่พระนางจามเทวีนำขึ้นมา จากลพบุรีนั้นได้รับการอุปถัมภ์ให้เจริญมั่นคง (สร้อยดี อ่องสกุล, 2557) จนกระทั่งถึงปี พ.ศ.1899 ในรัชกาลของ พระญาเกือนาแห่งราชวงศ์มังราย พระพุทธศาสนานิภายเถรวาทแบบลังกาที่รุ่งเรืองอยู่ในกรุงสุโขทัยได้แพร่เข้าสู่ อาณาจักรล้านนา พระญาเกือนาจึงแต่งราชทูตถือพระราชนิพนธ์ไปอาราธนาพระมหาสมณเถรจากเมืองสุโขทัยมาเผยแผ่พระพุทธศาสนาในเชียงใหม่ ต่อมาพระองค์ท่านได้ พระราชทานที่ดินเพื่อสร้างวัดถวายแด่พระสมณเถร พระราชทานนามวัดแห่งนั้นว่า วัดบุปผารามสวนดอกไม้ หรือวัดสวนดอกไม้ในเขตตัวเมืองเชียงใหม่ในปัจจุบัน พระธาตุ

ดอยสุเทพอันเป็นศรีของเมืองนั้น ก็โปรดให้สร้างในรัชกาลของพระองค์ พระมหาภิกษุตรีองค์ต่อๆ มา ก็ทำนุบำรุงพระพุทธศาสนาให้เจริญรุ่งเรือง เช่น รัชกาลพระญาแสนเมืองมาโปรดให้สร้างเจดีย์หลวงที่กลางเวียงเชียงใหม่ รัชกาลพระญาสามฝั่งแกน มีพระสงฆ์ไปศึกษาพระพุทธศาสนาที่ลังกามากกว่ายุคสมัยที่ผ่านมา รัชกาลพระญาติโลกราช ทรงอุปถัมภ์การทำสังคายนาพระไตรปิฎกที่วัดเจ็ดยอดเชียงใหม่ ที่กล่าวว่าเป็นครั้งที่ 8 ของโลก เมื่อปี พ.ศ. 2020 (สร้อยดี อ่องสกุล, 2550)

กาลต่อมาแม้ในยุคที่พม่าเข้าปกครองเชียงใหม่และล้านนานับเวลา 200 ปี การทางพระพุทธศาสนาก็มิได้เสื่อมสลายเนื่องจากต่างนับถือพระพุทธศาสนาเช่นกัน หากแต่รับเอาธรรมเนียมปฏิบัติของพม่ามากลืนกับพิธีกรรมล้านนา เช่น พิธีการบวชลูกแก้ว การนับถือพระอุคุตแบบพม่า การสร้างสิ่งของที่ประตั่ววัด เป็นต้น ล่วงมาจนถึงสมัยรัตนโกสินทร์ พระพุทธศาสนาเจริญรุ่งเรืองมาตามลำดับ ใน

ตัวเมืองเชียงใหม่และอาณาบริเวณมีวัดอยู่ติดวัด มีศิลปกรรมและสถาปัตยกรรมหลากหลาย พระภิกษุและคนบ้านต่างเชี่ยวชาญวิชาการด้านพุทธศาสนา ปัจจุบันวัดที่เคยร้างมาแต่อดีตเมื่อหลายร้อยปี อย่างวัดโลกโมฬีก็ได้รับการบูรณปฏิสังขรณ์ให้กลายเป็นวัดที่มีพระภิกษุจำพรรษา และยังมีกรเวนคืนที่ดินของวัดร้างอีกหลายแห่งเพื่อสร้างศาสนสถานอีกด้วย

ถึงแม้พุทธศาสนาจะมีบทบาทต่อวิถีประชาล้านนาอย่างไร หากแต่ความเชื่อเดิม คือการนับถือผียังมีอยู่ ผีกับพุทธจึงแฝดพันกัน โดยเฉพาะด้านพิธีกรรม ตัวอย่าง เช่น พิธีใส่ขันดอกเข้าอินทขิล ซึ่งจัดขึ้นที่วัดเจติยหลวง ในเขตอำเภอเมืองเชียงใหม่ แต่เดิมเป็นพิธีบูชาเสาใจเมืองอันมีฐานคติมาจากความเชื่อเรื่องผีอารักษ์ แต่ปัจจุบันเป็นพิธีกรรมทางพุทธศาสนา

สู่ยุคปัจจุบัน (พ.ศ. 2557) กล่าวตามรูปแบบแห่งศาสนา พระพุทธรูปคือเครื่องจำหมายแทนพระพุทธรองค์ ในส่วนความเชื่อเกี่ยวกับผีนอกจากพิธีกรรมเกี่ยวกับผีแล้ว เครื่องราง คือเครื่องจำหมายฝ่ายไสยศาสตร์อย่างแท้จริง

เครื่องรางล้านนา นับเป็นวัตถุทางความเชื่อ มีฤทธิ์บันดาลให้ผู้ที่ใช้เคารพศรัทธาสัมปรารภนา เป็นเรื่องเฉพาะบุคคล แต่มากไปกว่านั้น การศึกษาเรื่องเครื่องราง ทำให้ได้ทราบถึงความสำคัญหลายด้าน สะท้อนภาพวิถีประชาล้านนา งานศิลปะแห่งศรัทธาทรงพลัง สำคัญสุดคือ เป็นสินค้าราคาแพง ด้วยมูลเหตุต่างๆ นี้ ทำให้มีผู้สนใจใคร่รู้เรื่องเครื่องรางมากขึ้น แต่เนื่องจากเป็นเรื่องราวล่วงกาลเวลา ทำให้ขาดการศึกษาอย่างเป็นระบบ การศึกษาเรื่อง คง เข้ม ขาม ขลัง เครื่องรางล้านนา จึงนับเป็นฐานแรกของการศึกษา ความสำคัญอีกประการหนึ่งคือ เป็นการศึกษาเน้นองค์ความรู้ให้คู่ถิ่น เป็นหมุดหมายให้ทราบว่าเครื่องรางเหล่านี้ เป็นของพื้นถิ่นล้านนา ก่อนกระแสแห่งกลุ่มประชาคมอาเซียนจะไหลบ่าเข้ามาท่วมทับ จนสูญสิ้นอัตลักษณ์วัตถุทางความเชื่อของคนในพื้นที่นี้ นี่คือการจําเป็นอย่างเร่งรีบในการศึกษา

นิยามคำศัพท์ในการวิจัย

กั๊งก่า หมายถึง กัน หรือ ป้องกัน เป็นฤทธิ์ของยันต์ประเภทหนึ่ง เช่น ยันต์กั๊งก่า หรือยันต์ก่าสะทอน กันผี กันคุณไสย กันสิ่งชั่วร้าย ยันต์กั๊งก่ามีหลายแบบ ส่วนมากจะ

พอกครั้งหุ้มเรือนยันต์ไว้ กั๊งก่ายังใช้เรียกเครื่องรางบางชนิด เช่น งา เขี้ยวเสือ เขาคูด

ข่าม หรือ ข่ามคอง หมายถึง คงกระพัน ชนิดฟันไม่เข้ายังไม่ออก เครื่องรางบางอย่างเชื่อกันว่าผู้พกพาจะข่ามคองหนังเหนียว คากาข่าม เสกเป่าลูกไปตามร่างกายทำให้ฤทธิ์กำซาบเข้าสู่ผิวหนัง คำว่า ข่าม อีกความหมายหนึ่งคืออดทนอดกลั้น เช่น ข่ามด่า หมายถึง อดทนอดกลั้นกับคำด่าทอนานๆ

ครูเค้า (อ่าน ครูเก้า) หมายถึงครูท่านแรก ครูต้นตำรับ ครูท่านเดิมผู้เคยสอนสั่งสรรพวิชา คนล้านนาจะตั้งชั้นบูชาครูไว้บนหิ้งผีครู ใส่เครื่องพลีกรรม ตามขนบของครูสำนักนั้นๆ ปีหนึ่งๆ (วันเดือนเข้าพรรษา) ศิษย์หรือผู้นับถือครู จะเปลี่ยนเครื่องพลีกรรมครั้งหนึ่ง ทำอย่างนี้ไม่ขาด ในชั้นบูชาครูนอกจากครูเค้าแล้ว ยังมีครูอีกหลายท่านสถิตอยู่ตั้งแต่ต้นๆ จนถึงครูในปัจจุบัน ตามถ้อยสำนวนที่ ว่าครูเค้า ครูปลาย ครูต่าย ครูยั้ง ครูนั่ง ครูนอน ครูสอน ครูสั่ง ครูพักลักเรียน

ค้ำแม่นขายหมาน, ค้ำว่นขายหมาน หมายถึง ชายดิบขายดี มีเครื่องรางบางประเภทเด่นทางเมตตามหานิยมเป็นตัวช่วยด้านการค้าขาย เช่น อิน นางกวัก ผ้ายันต์ปลัดจิก แม้ค้ำพ่อขายจะห่อเครื่องรางเหล่านี้ใส่ในหีบสวดศักดิ์ถ้ามีขนาดโตก็จะตั้งบูชา ถวายพลีโภชนาหารก่อนเปิดร้านค้า บ้างก็เอาเครื่องรางแกว่งในน้ำ นำน้ำมาพรมสินค้าให้ขายดี

พ่ออู๊ย แม่อู๊ย คำเรียกขาน ปู่ ตา ย่า ยาย พ่ออู๊ยทางพ่อ หมายถึง ปู่ แม่อู๊ยทางแม่ หมายถึงยาย อีกความหมายหนึ่งเป็นนามเรียกขานคนชรา แสดงความเคารพ พ่ออู๊ยแก้ว แม่อู๊ยคำ หากใช้คำว่า ปู่ หรือ ย่าหน้าชื่อ เช่น ปู่แก้ว ย่าคำ จะมีน้ำเสียงต่างออกไป

ประสภารณ์ ในที่นี้ หมายถึงเครื่องรางนั้นๆ แสดงฤทธิ์ให้ประจักษ์ เช่น วอนขอแล้วได้ลาภ ห้อยแขวนแล้วแคล้วคลาดจากภยันตรายทั้งปวง เกิดการปรากฏซ้ำหลายครั้งจากเครื่องรางชิ้นนั้นๆ ในวงการพระเครื่องหรือเครื่องรางเรียกว่า ของมีประสภารณ์ ตัวอย่าง เมื่อเกิดอุบัติเหตุ ในจำนวนผู้ได้รับบาดเจ็บ มีท่านหนึ่งไม่ได้รับอันตรายใดๆ เพราะมีเครื่องราง ของชิ้นนั้นแสดงฤทธิ์ให้

แคล้วคลาดเป็นของมีประสบการณ์ เมื่อมีประสบการณ์จะมี
ค่านิยมมากกว่าราคาที่เคยเช่าหากัน

เยน หมายถึงยักษ์ ส่วนคำว่าเยน หมายถึงสัตว์ที่เป็น
ขึ้นจากคนที่มีอาคม เช่น เสือเยน อันหมายถึงเสือสมิง ใน
ตำนานมีความเชื่อว่า พระภิกษุหรือปู่อจารย์ที่หมกมุ่นกับ
ไสยศาสตร์ เล่นคาถาอาคม ทำให้ครองสติไม่ได้ วันดีคืนดีจะ
กลายร่างเป็นเสือสมิง เทียบกินของสดๆ กินสัตว์เลี้ยงหรือ
กินคน คนในพื้นที่นั้นจึงต้องมีวิธีสู้ไว้ปราบเสือเยน

หมึกสัก,หมึกสัก หมายถึงน้ำหมึกสำหรับการสัก หรือ
จารอักขระบนผ้ายันต์ หมึกสักโบราณทำจากการนำเขม่าไม้
สนเคี้ยวมาผสมกับขี้เถ้าต่างๆ ตามสูตรของแต่ละท่าน
บ้างก็ว่าผสมขี้เถ้าขี้เถ้าขี้เถ้าขี้เถ้า ดินเหนียว น้ำมะพร้าว บ้างก็ว่า
ผสมผงวิเศษสำหรับสักบนผิวกาย เพื่อให้เกิดความชุ่มชื้น
หมึกดังกล่าวใช้จารอักขระหรือวาดภาพบนผ้ายันต์ เรียกผ้ายันต์หมึกสัก

จุดประสงค์ในการวิจัย

1. เพื่อรวบรวม บันทึก ศึกษา และจำหมาย เกี่ยวกับ
เครื่องรางล้านนา
2. เพื่อปลูกมนานักยวชนและผู้สนใจ อนุรักษ์
ศิลปวัตถุทางความเชื่อของบรรพชนล้านนา

วรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

ชมรมเครื่องรางล้านนา ก่อตั้งเมื่อวันที่ 15 เมษายน
2551 นายวรเชษฐ์ คำภีระ เป็นประธานชมรม ร่วมกับ
สมาชิกก่อตั้งอีก 7 คน ผู้เขียนทำหน้าที่เป็นที่ปรึกษาชมรม
ต่อมาเมื่อวันที่ 9 พฤศจิกายน ปีเดียวกัน ทางชมรมฯ ได้
ร่วมกันจัดกิจกรรมครั้งแรก จัดงานเสวนาทางวิชาการ และ
นิทรรศการเครื่องรางล้านนา ณ เฮือนเจียงลือ เลขที่ 241
หมู่ 1 ตำบลหนองผึ่ง อำเภอสารภี จังหวัดเชียงใหม่
กิจกรรมดังกล่าวได้เรียนเชิญเจ้าวงศ์ศักดิ์ ณ เชียงใหม่ เป็น
ประธานเปิดงาน มีผู้ให้ความสนใจเข้าร่วมงานไม่น้อยกว่า
200 คนกิจกรรมต่อมาทางชมรมฯ ได้รับอนุญาตให้บรรจุ
รายการเครื่องรางล้านนา ในการจัดประกวดการอนุรักษ์
พระเครื่องพระบูชา เจริญคุณาจารย์ และเครื่องราง
ล้านนา ในปัจจุบันยังมีการบรรจุรายการประกวดตามที่
ชมรมฯ เสนอไว้เช่นเดียวกับตอนแรก มีเพียงบางรายการที่

ปรับเปลี่ยนให้เป็นมาตรฐานยิ่งขึ้น (เอกสารประกอบการจัด
งานประกวด, 2556) ผู้เขียนได้รับเชิญให้ทำหน้าที่เป็น
กรรมการการตัดสินชี้ขาดในงานประกวดดังกล่าวทุกปี

การเป็นที่ปรึกษาชมรมเครื่องรางล้านนา ต้องมีองค์
ความรู้เรื่องเครื่องรางเป็นมาตรฐาน ประกอบกับผู้เขียนที่
เป็นคนในพื้นที่ สนใจใคร่รู้ชนบความเชื่อเกี่ยวกับเรื่อง
ดังกล่าว ทำให้มีของสะสมเก็บรักษาไว้นานหนึ่งทำให้ง่าย
ต่อการสืบค้นศึกษา ต่อมาผู้เขียนได้จัดสร้างอาคารเพื่อเก็บ
รักษา เปิดให้เป็นแหล่งเรียนรู้สำหรับนักศึกษา และผู้สนใจ
ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2552 เป็นต้นมาจนถึงปัจจุบัน ในแต่ละปี
การศึกษา

ความยากลำบากกับการเริ่มต้นศึกษาเครื่องราง
ล้านนา คือ การที่เครื่องรางในท้องถิ่นขาดการบันทึก
เรื่องราว ประกอบการเครื่องรางบางประเภท ที่เคยมี กลับ
หายากในปัจจุบัน เครื่องรางบางชนิดมีราคาผู้เก็บรักษาต่าง
หวงแหน การรวบรวมหมวดหมู่ ชื่อเครื่องรางต่างๆ อาศัย
ข้อมูลทางมุขปาฐะเป็นสำคัญ พบบ้างในเอกสารลานก้อม
และพิสา ร่องรอยเรื่องราวจึงอยู่กับคนมีอายุและผู้สะสม
บางท่าน ส่วนนักสะสมรุ่นใหม่ ต่างอาศัยข้อมูลทางมุขปาฐะ
ต่อปากกันมา ส่วนข้อมูลลายลักษณ์มักได้รับการบันทึก
ในช่วงหลัง

ในเขตอำเภอเมืองเชียงใหม่ มีแหล่งศึกษาเครื่องราง
อยู่ 2 แห่ง คือ ตลาดพระเครื่องทิพเนตร และตลาดคำเที่ยง
ในเขตตัวเมืองเชียงใหม่ เปิดทำการทุกวันอังคาร และวันศุกร์
ส่วนตลาดคำเที่ยง เปิดทำการวันจันทร์และวันพฤหัสบดี ทั้ง
2 แหล่งเป็นตลาดนัด จะมีนักค้ามาเปิดแผงขาย จึง
กลายเป็นแหล่งเรียนรู้สำคัญ นอกจากนี้ยังมีแผงพระเครื่อง
ย่อยๆ อีกหลายแห่ง รวมทั้งนักสะสมอื่นๆ

เครื่องรางของขลัง ล้านนาใช้คำว่า ของกระหนัน หรือ
ของชะหนัน (อุดม รุ่งเรืองศรี, 2547) แต่คำนี้ยากต่อการสื่อ
ความสำหรับคนทั่วไปในปัจจุบัน พจนานุกรมฉบับมติชน
(2547) ได้ให้ความหมายของ เครื่องราง ว่า วัตถุมงคลที่นับ
ถือกันว่าช่วยให้ผู้ที่ครอบครองรอดพ้นอันตราย ประสบ
โชคผล เช่น ตะกรุด พระเครื่อง เป็นต้น ส่วนคำว่า ของ
ขลัง หมายถึง เครื่องคงกระพัน เครื่องราง สิ่งที่มี
อำนาจศักดิ์สิทธิ์ แต่พอเอาเข้าจริงๆ ครั้นจะหักท้าวอย่าง
เป็นขึ้นเป็นอัน กลายเป็นว่า สิ่งที่เป็นเครื่องรางก็คือสิ่งที่

เป็นของคลังด้วย ผู้เขียนจึงขอใช้คำว่า เครื่องราง แทน เพราะของเหล่านี้เป็นวัตถุมงคลที่พระเกจิอาจารย์หรือฆราวาสสร้างและปลุกเสก (เพื่อใช้ในการต่างๆ) รวมทั้งวัตถุมงคลที่ได้จากสัตว์ พืช และธรรมชาติอื่นๆ อย่าง เขี้ยวเสือ เขี้ยวหมู หิน คด กาฝาก ฯลฯ บางคนเรียกวัตถุมงคลเหล่านี้ว่า ของทนต์สิทธิ์ ส่วนล้านมักเรียกรวมๆ ว่า ของวิเศษ

เครื่องรางล้านนา มักถูกเรียกขานเพื่อเจาะจงประโยชน์ของใช้ เช่นของกั๊กง่า คือของป้องกันสิ่งร้ายต่างๆ ของข่มคง หมายถึงเครื่องรางคงกระพันประเภทพันแทงไม่เข้า ของปิยเมตตา หมายถึงเครื่องรางที่ใช้ทางเสน่ห์หา คนรักคนหลง ของค้าม่วนขายหมาน หรือ ค้าแม่่นขายหมาน หมายถึงเครื่องรางช่วยให้เกิดการซื้อขายคล่อง และอาจมีคำอื่นอีกแล้วแต่บริบท เช่น เครื่องรางด้านโชคลาภ คลาดแคล้ว เป็นต้น ในล้านนาขณะนี้ ยังพบเครื่องรางนำเข้าจากต่างถิ่นอีกมากมาย จากภาคกลาง หรือดินแดนใกล้เคียง ทั้งที่เข้ามานานแล้ว และเพิ่งจะมาถึง

ถ้าจะกำหนดประเภทเครื่องรางตามฤทธิ์อย่างกว้างๆ พอจะกำหนดได้ 2 กลุ่ม คือ ภายนอก หมายถึงของข่มขลัง ป้องกัน กับ ปิยะ อันเป็นเรื่องเกี่ยวกับสิเนหา และบางอย่างอาจปนๆ กัน ระหว่างภายนอก กับ ปิยะ ผู้รู้หลายท่าน มีเกณฑ์แยกแยะเพื่อให้เข้าใจได้ง่ายขึ้น เช่น

1. เครื่องรางที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติ เชื่อกันว่ามีฤทธิ์ในตัวเองไม่ต้องปลุกเสก บางอย่างอาจได้รับการลงอาคม จารอักขระ เพื่อเน้นย้ำให้มีพลังเพิ่มขึ้น
2. เครื่องรางที่มนุษย์สร้างขึ้น สร้างโดยเกจิอาจารย์ และเหล่าฆราวาสผู้เรืองเวทย์

พระอาจารย์ศุภชัย ชยสุโข (2552) แห่งสำนักวัดสวนดอก อำเภอเมือง เชียงใหม่ กล่าวถึงข้อบ่งชี้ยันต์ อันเป็นฐานแห่งเครื่องราง ไว้ดังนี้ว่า

1. ภายนอก ใช้ทางข่มคง กล่า – ก่า (ป้องกัน) รักษา
2. ปิยะ ใช้ทางคนรักห่ม (ชอบ) คือด้านเมตตา มหานิยม คำขาย การธุรกิจ
3. อนุ ใช้ทางแปลงรักขาย-หญิง ให้เกิดสิเนหา ฯลฯ
4. ตัมบริน ใช้ทางแก้คุณผี คุณคน คุณมนต์ คุณยา คุณไสยด้านต่างๆ

มีเครื่องรางบางอย่างที่ถูกกำหนดว่าเป็นของเฉพาะบุคคล คือศักดิ์สิทธิ์เฉพาะคนๆ นั้น เช่น ผ้ายันต์รอยมือ

รอยเท้า หรือผ้าปกหน้าศพบิดมารดา พันบุพการี หรือเชิงผ้าถุงที่มารดามอบให้แก่บุตรชายก่อนออกสงคราม หรือใช้ผูกข้อมือตอนจับใบคำใบแดงคัดเลือกทหาร ของเหล่านี้ น่าจะมีพลังคุ้มครองป้องกัน คนในสายตรง แต่อย่างไรก็ตาม ผ้ายันต์รอยมือรอยเท้าบิดมารดา พันแกะรูปพระพุทธรูป ล่วงเวลาไปแล้ว อาจจะกลายเป็นเครื่องรางของคนอีกยุคหนึ่งก็ได้

นักนิยมสะสมเครื่องราง มักสะสมตามเจตนาต่างๆ กัน บ้างก็สะสมเพราะความเก่า หรือมีศิลปะเป็นเลิศ หมายความว่า วัตถุมงคลนั้นๆ งดงามอย่างโบราณชาวยุติศิลป์ ส่วนที่สะสมเล่นหาเพราะฤทธิ์ก็มี กล่าวคือ ของที่มีประสบการณ์ได้ผลเป็นที่ประจักษ์กับตนเอง หรือได้ยินได้ฟังมา (เชื่อตาม) ถึงแม้ของนั้นจะด้อยศิลปะ แต่เด่นที่ประสบการณ์ ผู้คนจะโหมนิยมกันมาก อย่างไรก็ตาม การเล่นที่ฤทธิ์ บวกกับเล่นหาที่ศิลปะ คือทั้งคลังและทั้งงามไปด้วยกัน ทำให้เครื่องรางนั้นมีมูลค่าเพิ่มขึ้น (ดูแล้วงาม กับดูแล้วซึ้ง ยังมีมิติต่างกันอีก ซึ่งอาจจะไม่งามก็ได้)

จากการสัมภาษณ์ พ่อครูศรีเลา เกษพรหม (24 สิงหาคม 2552) ผู้เชี่ยวชาญจารึกและพิธีกรรมล้านนาจากสถาบันวิจัยสังคม มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ พ่อครูได้กรุณาลำดับเกี่ยวกับเครื่องรางล้านนาว่า นอกจากที่กล่าวมาแล้ว ยังมีสิ่งอื่นอีก เช่น หิน เป็ก แก้วแสง อัญมณี ลูกกรอก กาฝาก เป็นอาทิ และถ้าแบ่งเครื่องรางตามวัสดุ ก็มีอีกหลากหลาย เช่น โลหะ ผง ดิน หิน แก้ว เขี้ยวเขา งา นอ กระดุก เล็บ หนัง ผ้าทอ อย่าง ผ้าปิดหน้าศพ ผ้าห่อศพ ผ้ายาคอยตาย ผ้ายางสามทาง และอื่นๆ

เครื่องรางดังที่กล่าวมาแล้ว เป็นของที่ปรากฏและรู้จักกันโดยทั่วไป นอกจากนี้ยังมีเครื่องรางประเภท นำเข้า จากประเทศเพื่อนบ้าน อย่าง พม่า เขมร ลาว โดยเฉพาะจากไทใหญ่รัฐฉาน มีหลายชนิด เช่น แมงกูดปรอทอุดเข็ม, อุดตัง, อินทรีธาดุกะโหลกอาถรรพณ์, ตะกรุด, ไม้เท้าไม้ก๊อนเต้า, ตึกตาว่านยา ฯลฯ เครื่องรางบางอย่างเรียกชื่อตามความเข้าใจของผู้สะสม ซึ่งอาจไม่ถูกต้องตามภาษาเดิม รวมทั้งวิธีใช้งานด้วย หรือบางอย่างก็เข้าใจกันว่าเป็นเครื่องราง ซึ่งความเป็นจริงอาจไม่ใช่ก็ได้

ส่วนเครื่องรางที่ปรากฏในถิ่นล้านนา ณ ปัจจุบัน อย่าง กุมารทอง นางกวัก อีเปื้อ พองัด ใ้จ้ง ปลัดขิก หรือ

มิดหมอ เช่น กุมารทอง สามเณรวิเศษ สิงห์คำ กุมารทองครู บาดวงดี วัดท่าจำปี สันป่าตอง เชียงใหม่ ปลัดขิกครู บาจันตะ มิดหมตครูบาวงค์ วัดพระบาทห้วยต้ม มิดหมอครู บาอินวัดฟ้าหลัง เป็นต้น เข้าใจว่าน่าจะรับขนบความเชื่อมาจากแหล่งอื่น คือไม่น่าจะมีในถิ่นล้านนาแต่เดิม พอผ่านไปก็กลายเป็นของล้านนา เพราะพระแดนแห่งความเชื่อทะเลลุ ทะลงไปทุกแห่งจนไร้ขอบเขต โดยมีความเชื่อเป็นพาหะ

ระเบียบวิธีการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยเครื่องมือในการวิจัยได้ดังนี้ การสัมภาษณ์แบบเจาะลึกเป็นรายบุคคล (Individual-Depth Interviews) ของกลุ่มผู้นำทางความคิด (Key Opinion Leaders) ได้แก่การศึกษาเรื่องภูมิปัญญาท้องถิ่น ความรู้ความเข้าใจ ประสบการณ์ ที่เกี่ยวกับภูมิรู้พื้นฐานของผู้ศึกษา ที่ได้รับองค์ความรู้รอบด้าน มายาวนาน อาศัยความที่เป็นคนในพื้นที่ จากการพบเห็นรับรู้จากประสบการณ์ บันทึกความทรงจำไว้ เพื่อประกอบการศึกษาอย่างเป็นระบบในท้ายที่สุด เรื่องคง เข้ม ขำม ชล้ง เครื่องรางล้านนาได้แก่ นักปราชญ์ชาวล้านนา พระภิกษุ หรือบุคคลที่มีความรู้และได้จดบันทึกเรื่องราวเกี่ยวกับศาสตร์ อาคม ล้านนา โดยการใช้การสัมภาษณ์ที่ไม่มีโครงสร้างแบบขยายความออกไป (Divergent Interviewing) เพื่อไม่เป็นการปิดกั้นข้อมูลข่าวสารและเพื่อให้ได้ข้อมูลที่กว้าง ลึก และถูกต้องจากบุคคลที่หลากหลาย เพื่อให้ได้ตามความมุ่งหมายและกรอบแนวคิดของการวิจัยที่กำหนดโดยพิจารณาถึงรายละเอียดที่ครอบคลุมความมุ่งหมาย โดยได้นำประยุกต์จากแนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากร และกลุ่มตัวอย่าง คือ ตัวแทนชุมชนจำนวน 30 คน ใช้วิธีเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบไม่ใช้ความน่าจะเป็น โดยใช้วิธีเลือกตัวอย่างแบบเจาะจง ได้แก่ ผู้เชี่ยวชาญ ผู้ทรงคุณวุฒิเพื่อระดมความคิด หาจุดเด่น จุดด้อยของคง เข้ม ขำม ชล้ง เครื่องรางล้านนา มีที่มีอยู่เพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อให้ได้ข้อมูลตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้

วิธีวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์เชิงคุณภาพจากการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (Individual-Depth Interviews) ต่อกลุ่มผู้นำทางความคิด (Key Opinion Leaders) โดยการสัมภาษณ์จากผู้มีองค์ความรู้ที่มีสิทธิส่วนได้ส่วนเสีย ผู้เชี่ยวชาญ ผู้ทรงคุณวุฒิเพื่อระดมความคิด หาจุดเด่น จุดด้อยของคง เข้ม ขำม ชล้ง เครื่องรางล้านนาที่มีอยู่เพื่อเก็บรวบรวมข้อมูล โดยการใช้การสัมภาษณ์ที่ไม่มีโครงสร้างแบบขยายความออกไป (Divergent Interviewing) เพื่อไม่เป็นการปิดกั้นข้อมูลข่าวสารและเพื่อให้ได้ข้อมูลที่กว้าง ลึก และถูกต้องจากบุคคลที่หลากหลาย เพื่อให้ได้ตามความมุ่งหมายตามกรอบแนวคิดของการวิจัยที่กำหนดโดยพิจารณาถึงรายละเอียดที่ครอบคลุมความมุ่งหมาย โดยได้นำประยุกต์จากแนวคิดที่เกี่ยวข้อง

ผลการวิจัย

จากการรวบรวมองค์ความรู้เกี่ยวกับเครื่องรางล้านนา พบว่ายันต์ เป็นหัวใจของเครื่องรางทั้งมวล ยันต์ในล้านนา หมายถึง รูปต่างๆ ทั้งที่เป็นลายเส้น อักษร ตัวเลข หรือภาพสัญลักษณ์ที่เขียนลงบนแผ่นผ้า หรือวัสดุอื่นๆ เช่น แผ่นทอง แผ่นเงิน แผ่นโลหะอื่น กระดาษ และบนวัสดุธรรมชาติอย่าง กะลามะพร้าว ใบลาน หรือแม้แต่บนผิวกายมนุษย์ เหล่านี้ถือว่าเป็นของคลังของมงคล ที่สามารถอำนวยประโยชน์แก่ผู้ครอบครองตามลักษณะการใช้งานของยันต์นั้นๆ ยันต์ตามรูปแบบที่กล่าวในหัวข้อนี้ เท่าที่พบในล้านนา กำหนดแบ่งเป็นประเภท เป็นกลุ่มยันต์ต่างๆ ได้ดังนี้

1. ยันต์ที่ให้ผลทางสิริมงคลหรือให้โชคลาภ เช่น ยันต์ปารมี 30 ทัส ยันต์ประจำตัวของครูบาเจ้าศรีวิชัย นักบุญแห่งล้านนา ยันต์หัวเสา ยันต์พญานาค ยันต์จกั๊กมสองหาง (จิ้งจก 2 หาง) ยันต์โชคลาภต่างๆ เขียนใส่ใ้เขียน ฯลฯ
2. ยันต์ที่ให้ผลทางเมตตา มหานิยม เช่น ยันต์อินโทน ยันต์พรหมสามหน้า ยันต์ม้าเสพนาง ยันต์ดอกบัวคำ แก้วกาบ และยันต์ใ้เขียนที่ใช้เฉพาะด้าน ฯลฯ
3. ยันต์ที่ให้ผลทางสะเดาะเคราะห์ ขับสิ่งชั่วร้าย เช่น ยันต์แสงนกขุม ยันต์ปโชตา ยันต์สีมาแปดทิศ ฯลฯ และยันต์ใ้เขียน อย่าง ยันต์สะเดาะเคราะห์ ยันต์สืบชาติ เป็นต้น

4. ยันต์ที่ให้ผลทางค้าขาย เช่น ยันต์ค้าแม่
ขายหมาน ยันต์ปลาตะเพียน ยันต์ไล่เทียน ฯลฯ

5. ยันต์ที่ให้ผลทางกันผี เช่น ยันต์กิ้งก่าผี (กิ้งก่า-
ป้องกัน) ยันต์ผีเบ้อ ฯลฯ

6. ยันต์ที่ให้ผลทางป้องกันอาวุธ เช่น ยันต์อมขาม
ยันต์แอม ยันต์ราหูอมเดือน เสือยันต์ยันต์กำสรวล ยันต์
อรหันแปดทิศ ฯลฯ

7. ยันต์ที่ให้ผลป้องกันการกระทำด้วยอาคม เช่น
ยันต์กัณฑ์ไปแปลง ยันต์กำตุลของกันคุณไสยต่างๆ

8. ยันต์ที่ให้ผลกระทำให้อื่น เช่น ยันต์หนีบ เพื่อ
บังคับให้คนอื่นรักตน

9. ยันต์เบ็ดเตล็ดอื่นๆ เช่น ยันต์คล้องคอแม่มาน คือ
คล้องคอหญิงมีครรภ์ ยันต์คล้องคอเด็ก ยันต์ร้อยแปด ยันต์
แขวนคอช้าง ยันต์นะโมตาบอดกันข้าวยาจากลาน ฯลฯ

จากยันต์ต่างๆ ดังกล่าว นำมาสร้างเป็นเครื่อง ต่าง
รูปลักษณะกันไป มีคำเรียกขานตามรูปแบบและฤทธิ์แห่ง
ยันต์นั้นๆ (บางประเภทใช้มนตรากำกับให้เกิดฤทธิ์) ดังนี้

1. ยันต์ (ตะกรุด) คำว่า ยันต์ (ตามบริบทนี้) ภาษา
ล้านนาหมายถึงตะกรุด แยกย่อยออกได้เป็น ยันต์ขาม
(ตะกรุดคดกระพัน) ยันต์สาวหม (ตะกรุดสาวรักสาวหลง
อย่างตะกรุดหนีบ หรือยันต์หนีบ) ยันต์ ปิยะ (ตะกรุดมหา
เสน่ห์คนรักคนชอบ) ยันต์กิ้งก่า (ตะกรุดป้องกันภัยอย่างกำ
สรวล ป้องกันการใส่ของ กันผี) ยันต์คลาดแคล้ว (ตะกรุด
แคล้วคลาดปลอดภัย) และอื่นๆ ดังจะกล่าวถึงต่อไป ส่วน
การลงอักขระนั้นจะลงบนวัสดุต่างๆ เช่น จิน (ตะกั่ว) เทียน
(จีน) แผ่นทอง (ทองเหลืองทองแดง) แผ่นอลูมิเนียม (ตัด
จากจอกน้ำ หรือที่เรียกกันว่า เนื้อขาปินโต) แผ่นเงิน แผ่น
ทองคำ กระดาษสา ใบลาน ใบไม้อย่างใบมะเขือขาว (ใบ
ลำโพง) กะลา กิ่งไม้ ลำไม้ อย่างไม้ไผ่ ไม้รวก ไม้กระดาน
เขา งา ฯลฯ

2. ยันต์กำสรวล ยันต์กำสรวล หรือตะกรุดกำ
สรวลพอกครั้ง วัสดุที่ใช้เป็นแกนใจมีทั้งโลหะบริสุทธิ์อย่าง
ทอง เงิน ทองแดง และตะกั่ว วัสดุอย่างอื่นเช่น ใบลาน
กระดาษสาและไม้ไผ่ วัสดุทั้งหมดเมื่อลงอักขระแล้วจะพอก
ด้วยครั้ง ขนาดเล็กบ้าง ใหญ่บ้าง ทรงป้อม ทรงรี หรือ
ทรงกระบอก มีรูสำหรับร้อยเชือก คำว่า กำ หมายถึง กิ่งก่า

แปลว่า กัน หรือป้องกัน เช่น กันคุณไสย กันภูติผีปีศาจ
หรือกันอันตรายสารพัด

3. ยันต์หนีบ ยันต์หนีบ ไทยกลางว่าตะกรุดพับ
ปัจจุบันที่ได้รับความนิยมอย่างมาก คือยันต์หนีบ ของครูบา
วัง วัดบ้านเด่น จังหวัดตาก ยันต์หนีบครูบาชุ่ม วัดวังมุย
ลำพูน ยันต์หนีบครูบาต้า วัดอุโบสถบ้านเหล่า สันป่าตอง
เชียงใหม่

4. ยันต์สังวาลเป็ก หรือยันต์ 108 ยันต์สังวาลเป็ก
หรือ “ตะกรุดสังวาลเพชรป้องกันภัย” เป็นตะกรุดคล้องคอ
มีเอกลักษณ์อย่างล้านนา นิยมทำด้วยโลหะ หากเป็นทอง
และเงิน จะเน้นที่ความเป็นมหานิยม หรือถ้าจะเน้นด้านคง
กระพันป้องกัน จะทำด้วยโลหะอื่นอย่าง ทองแดง
ทองเหลืองหรือตะกั่ว เชื่อกันว่ายันต์สังวาลเป็กจะช่วยคุ้ม
ภัยได้สารพัด ทั้งป้องกัน ทั้งข้ามขลังมหาอุด

5. ผ้ายันต์ล้านนาเป็นคติที่หลงเหลือจากการจัด
มณฑลของมหายานนิกายมนตรยาน บางยันต์เป็นวิธีแห่ง
ดวงดาวในแ่งโหราศาสตร์ เพราะดวงดาวกับคนบนโลกสื่อ
พลังงานถึงกันได้ ที่กล่าวมาจะอยู่ในกลุ่มมนตรยาน เมื่อ
มหายานเข้าสู่ล้านนาก็มีการผสมผสานกันกับเถรวาท

ผ้ายันต์คือแผ่นผ้าที่เขียนคำสอนของพระพุทธองค์ไว้
แบบย่อ ใช้สำหรับระลึกพระพุทธรูปและสิ่งดีงามที่อยู่ใน
คำสอน อานุภาพแห่งความสัจจริง ช่วยป้องกันภัยจาก
มนุษย์ได้ อันเป็นความปรารถนาดีของโบราณจารย์ผู้มี
เมตตา ทำขึ้นเพื่อปกป้องคุ้มครองบุคคลที่ท่านเห็นว่าเป็น
คนดี

6. งาข้าง งาประหลาด หรืองาแปลก หมายถึงงา
ลักษณะไม่ปกติ ไม่แน่ใจว่าทางเหนือเรียกว่าอย่างไร ด้วยว่า
ยังไม่พบเอกสารบันทึกเรื่องราวเหล่านี้ อย่างงาเกลียว งา
ทรงแปลก ดังที่เห็นในพิพิธภัณฑ์ในบางกอก งาประหลาด
อันเป็นของหายากนั้น พบว่าในเขตล้านนารู้จักแต่งาข้างดำ
ที่เจ้าหลวงเมืองน่านรักษาไว้ ตามตำนานว่าเป็นของเก่า
โบราณเก็บรักษาสืบมา และก็ไม่พบการเก็บรักษางาข้าง
ประหลาดแบบอื่นไว้คู่เมือง

อาจารย์ปริญญา สัญญะเดช (24 มกราคม 2557) ผู้
ชำนาญเรื่องงาท่านหนึ่งจากกรุงเทพฯ กล่าวว่า เคยมีคำสั่งว่า
คนสามัญห้ามเก็บรักษางาประหลาด ถ้าใครมีให้อามามอบ
ให้ทางการให้หมด ซึ่งพ้องกับคำของเจ้านายฝ่ายเหนือองค์

หนึ่งเล่าว่า งานงมมักเป็นภัยกับตัว หรือกับเจ้าของ เพราะคนรักงมมักเป็นเจ้านาย ชาวบ้านขึ้นมึงงมก็ต้องถูกคนตามเก็บไปถวายเจ้า ชัดขึ้นก็เป็นโทษ ไม่เก็บดีกว่า แม้แต่เจ้านายฝ่ายเหนือเอง หากผู้มีอำนาจกว่าอยากได้ก็ต้องมอบหรือถวายไป

งมออกอีกลักษณะคือ มึงงมตุ่มเล็กๆ มากมายฝังตัวอยู่ในเนื้องา พจนานุกรมสันสกฤต (หลวงบวรวิรัช, 22552) บรรยายและให้ความหมายว่า คชมุคตา ถือเป็นคำนาม หมายถึง อากาศข้าง หรือ มุกตามีในศีรษะช้าง (a pearl, sometimes found in the head of an elephant.)

งมออกซ้อนในเนื้องาดังว่านี้ คล้ายปุ่มมะค่า ส่วนที่เป็นมุกดานั้นฝังในเนื้องา พบที่ส่วนปลายงาขนาดใหญ่ คนในวงเครื่องรางเห็นเป็นของขลัง ใครมีจะพบแต่สิ่งดีงาม เงินค่ากำแก้วจะงอกจะงอย แต่เดิมฟังว่าหายาก ปัจจุบันพบบ่อยเพราะเจ้าขุนมูลนายในอดีตเคยเก็บงาไว้ ต่อมากลุลหานำออกขาย ชาวจีนอันหลงใหลงาจึงมาซื้อ จีนซื้อก็ให้ช่างตัดเป็นท่อนๆ เพื่อขนออกง่าย ปลายงาถูกตัดออกเป็นเศษงา จึงพบคชมุคตาจำนวนมาก จากนั้นจึงนำมาตัดขายเป็นชิ้นๆ ตรงที่เห็นว่ามุกดาฝังอยู่

7. เขี้ยวเสือ เขี้ยวเสืออย่างล้านนาที่พบเห็น มักไม่แกะเป็นรูปเสืออย่างของภาคกลาง เพราะเขี้ยวมีพลังในตัวอยู่แล้ว ไม่จำเป็นต้องเปลี่ยนรูปให้เสียเวลา ที่ลงอักขระจารก็มีบ้างแต่ไม่พบบ่อย เขี้ยวเสือของโบราณที่เห็นจำนวนมาก มักเป็นของไทใหญ่ ทารักลงชาติถักเชือกก็มี และทั้งนั้นปลายเขี้ยวมักแตกบิ่นหรือทุ้งจนไม่เห็นปลาย เพราะเขี้ยวเสือของไทใหญ่ใช้เป็นตัวบดยา บางท่านก็ว่าฝนเขี้ยวด้วย ใช้เขี้ยวเสือคนกับถ้วยกะโหลก เพื่อเติมพิษตัวยานั้นๆ เขี้ยวเสือของไทใหญ่จะมีลักษณะเฉพาะดูแล้วลึกลับสมกับเป็นของโบราณ

เขี้ยวเสือโครงที่เห็นๆ จะมีสองแบบ เขี้ยวเสือกลวงนั้นหายาก ร้อยตัวพันตัวจะมีสักเล่ม ส่วนเขี้ยวเสือดันทพบบ่อย ถ้าพบพร้อมกันสองเล่มแล้วหุ้มพลาสติกแข็งไว้อาจไม่ใช่เขี้ยว คืออะไรก็ตามที่ขายได้คนก็พร้อมจะทำเทียม เขี้ยวลิงจากแอฟริกาเหมือนเขี้ยวเสือสุดๆ ด้วยว่าเราไม่เคยเห็นมาก่อน กล่าวถึงเขี้ยวเสือกลวง แยกได้อีก 2 แบบ คือกลวงแบบฟันเป็นรู เป็นเขี้ยวเสือกลวงแบบธรรมดา กลวงอีก

ประเภทหนึ่งเนื้อเขี้ยวบางมองดูโปร่งๆ เรียกว่า “เขี้ยวเสือโปร่งฟ้า” หนากว่าเปลือกไขเล็กน้อย

เขี้ยวเสือนั้น กล่าวกันว่าเป็นสิ่งที่มีอำนาจในตัว อำนาจอาจจะเกิดจากที่มันเป็นเสือ ตาดูอย่างเสือ เสือเป็นสัตว์กินเนื้อกินคน เสือสมัยยังไม่เข้า เขี้ยวก็มีผลานุภาพ เขี้ยวเสือประเภทนี้มีกลิ่นสาบเสียดิตมาด้วย

8. เขี้ยวหมูว่าถึงเรื่องเขี้ยวอีกชนิดหนึ่ง เขี้ยวหมูตัน ย่อมต่างจากเขี้ยวหมูป่าตามปกติ เขี้ยวหมูตันจะตันตั้งแต่ต้นจนจบ โคนเขี้ยวเหมือนหัวหอมผิวขรุขระนับเป็นเขี้ยวพิเศษ หากจะว่าไปแล้วเขี้ยวคงขึ้นแบบผิดปกติเป็นเขี้ยวคุด ไม่โค้งสวยดังเขี้ยวกลวงซึ่งพบเห็นโดยทั่วไป เขี้ยวหมูอีกลักษณะหนึ่งจะสั้นกว่า ตันและโค้งงอได้รูปคล้ายวงกลม บางท่านก็นับเป็นเขี้ยวหมูตันด้วย แต่แตกต่างจากเขี้ยวหมูตันดังที่กล่าวมาแต่ต้น

เขี้ยวหมู 3 แบบดังว่านี้ จึงแยกได้ชัดเจนและดูง่ายด้วยซ้ำ ที่กลวงก็กลวงยกเว้นปลายเขี้ยวต้องตันโดยธรรมชาติ บางท่านจำหมายตัดเอาส่วนปลายเขี้ยวนี้ เป็นเขี้ยวหมูตัน ใช้เป็นมิดแหกหรือฝนเป็นยา ที่ใช้เป็นเครื่องรางมักถักลวดพอกผงปิดไว้ จนไม่อาจรู้ว่าตันหรือกลวง แต่ผิวด้านนอกจะบ่งบอก

9. เขาคุด คำว่าคุด มีความหมายว่า “มีสภาพไม่เจริญเติบโตตามที่ควร หรือ งอ พับ” อย่างพินคุด เป็นอาทิ (พจนานุกรมฉบับมติชน, 2547) เมื่อหมายถึงเขากวาง เขาพาน (แก้ง) ที่มีลักษณะแปลกไม่เป็นไปตามปกติ อันเกิดจากสภาวะใดสภาวะหนึ่ง กล่าวคือ เขากวางเหล่านี้แทนที่จะชะลูดสวย หรือสะล้างาม กลับสั้นด้วนคุดคุด บางชิ้นเป็นหน่อเป็นกิ่งเป็นตมเป็นตา คนล้านนาเรียกเขาพานคุด แก้วกวาง แก้วพาน กี่ว่า นามหลังนี้คงเพราะเขาคุดบางชิ้นเกิดเป็นตม หรือแทงงอกออกมาเป็น 9 กิ่ง

เขาคุดมีลักษณะหลากหลาย ถึงแม้จะมีองค์รวมของความคุดเหมือนกัน กล่าวคือ เป็นหน่อขึ้นเดี่ยวหรือแทงกิ่งเป็น 9 ตม 9 ยอดคงหายาก ส่วนมากจะดัดแต่งเขากวางธรรมดาให้เป็น 9 กิ่งเสียมากกว่า บางชิ้นโตเกินจะห้อยคอได้

10. แม่งงูแหม่งงู แหม่งงู แหม่งงู ต่อ แตน คำเรียกขานเหล่านี้ หมายถึงแหม่งงูมีปีกบินได้ มีเหล็กในเป็นอาวุธ แหม่งงูวิเศษที่เป็นเครื่องราง แกะจากไม้หรือวัสดุอื่นอย่างงา

เป็นต้น ที่สร้างกันในปัจจุบันเป็นโลหะหล่อก็มี และที่น่าตัวต่อจริงๆ มา สดไฟแล้วปิดทองลงอาคมก็พบเช่นกัน

แมงกั่วไม้แกะ (เป็นเครื่องรางของไทใหญ่แพร่เข้ามา เช่นเดียวกับอูตึง อินทรีธาตุ ตุ๊กตาว่านยา ดังจะลำดับต่อไป) เล่ากันว่าผู้สร้างเป็นพระภิกษุผู้เรืองเวทย์ แกะจากไม้ประดู่ชุมเกวียนหรือไม้ลูกสะบ้า ที่แกะจากงานนั้นพบน้อยและมักเป็นของคนขึ้นเจ้านาย บรรจูปรอต หรือเข็ม มีฤทธิ์ทางป้องกัน การเตือนภัย ไล่สิ่งชั่วร้าย ที่สำคัญแมงกั่วจะทำให้ผู้คิดร้ายต่อเรากลับใจ ไม่ทำตามที่ได้คิด การบูชาขึ้นชาวไทใหญ่จะนำแมงกั่วตั้งไว้บนหัว 5 ตัว พกติดตัว 1 ตัว ที่ร้านขายทองในเขตรัฐฉานหรือในพม่าจะมีแมงกั่วใส่พานไว้ในตู้ 1 ตัว เชื่อกันว่า ร้านที่มีแมงกั่ว จะไม่ถูกโจรปล้น (โจรจะกลับใจไม่คิดร้าย)

11. อูตึง นิยมแกะจากไม้มงคล แกะจากงาช้างสวยงาม เล่ากันว่า อูตึงงาช้างเป็นของเจ้านายขุนนางหรือคหบดี เมื่อแกะอูตึงได้จำนวนหนึ่ง หมอครูจะหาฤกษ์ยามดี ประกอบพิธีปลุกเสก โดยกำหนดจัดขึ้นที่กลางป่า เป็นพิธีใหญ่มาก มีขั้นตอนซับซ้อน เจ้าภาพต้องเป็นผู้มีฐานะจึงจะเป็นประธานสร้างอูตึงได้ บริเวณที่ประกอบพิธี มีราชวัติขัณฑ์ล้อมตั้งเครื่องพิธีกรรม การปลุกเสกอูตึงจะทำหลายวัน เล่ากันว่า ต้องปลุกเสกจนได้ยินเสียงข้างร้อง เมื่อเสร็จพิธีแล้วจึงมอบอูตึงให้แก่เจ้าภาพเพื่อใช้ประกอบการกิจการตามความต้องการต่อไป

ในอดีต อูตึงเป็นเครื่องรางของเหล่าขุนนาง จะพกพาอูตึงเพื่อเข้ารับราชการงานหลวง ส่วนพ่อค้าวานิชย์จะพกพาอูตึงออกค้าขายต่างบ้านต่างเมือง ได้กำไร โดยถือคติจากรูปแกะอูตึง เช่น อูตึงติดพินอย่างมีความสุขเมื่อกลับเรือน (ใช้แล้วอยู่เย็นเป็นสุขทุกเรื่อง) เทพอูตึงทรงช้างมีรืนั่งอยู่ด้านหลัง หรือตอนเสด็จกลับมีชายากลับมาด้วย ทำนองว่า “ไปหนึ่งกลับสอง” คือได้กำไรทบต้น (ใช้แล้วดีเรื่องการค้าขาย เมตตามหานิยม) เทพอูตึงทรงสังวาล กับนรบินหลังช้าง (นิยมใช้เพื่อเป็นเสน่ห์ ทำนองเดียวกับอื่น) ตามความเชื่อของชาวไทใหญ่ ผู้นำถือเทพอูตึง จะมีการเลี้ยงถวายหรือทำพิธีบูชาปีละครั้ง

12. อินทรีธาตุ กะโหลกอาถรรพ์คำว่า “กะโหลกอาถรรพ์” ว่าตามความนิยมที่เรียกขานกันในวงการเครื่องราง แรกนั้นผู้เขียนพยายามสถาปนาชื่อ เป็น อินทรี

ธาตุ เพื่อลดความน่ากลัวสยดสยองลง ซึ่งคำนี้หมายถึงชิ้นส่วนหนึ่งของร่างกายมนุษย์หรือสัตว์ คงจะเฉพาะที่เป็นกะโหลกทั้งของคนและสัตว์ รวมถึงกระดองเต่า (คนล้านนาเรียกกะโหลกว่า กะโหล้ง) งานเหล่านี้นำเข้ามาจากฝั่งอำเภอแม่สอด จากชายแดนแม่ฮ่องสอนก็มี ตามคำเล่าอันสับสนของผู้ค้าที่อยากขายก็เล่าไปต่างๆ (ไม่ค่อยซ้ำกัน) เช่น เป็นของพม่า ไทใหญ่ ของชนเผ่าตระกูลปาเกอญหรือกะเหรี่ยงในพม่า บ้างก็ว่าเป็นของคะฉิ่น ของจีน ของนาคากี่ว่า

อินทรีธาตุดังกล่าว มีลักษณะเป็นกะโหลกศีรษะของมนุษย์ บางชิ้นเห็นได้ชัดว่าเป็นสัตว์ หากแต่จำแนกไม่ขาดว่าเป็นสัตว์ชนิดใด บ้างก็ว่าข้าง หมี เสือ ลิง พังพอน ส่วนกระดองเต่าพอมองออก ที่เป็นกะลาที่มี บางชิ้นตกแต่งด้านนอกของถ้วยเป็นรูปต่างๆ เช่น ปันรักเป็นรูปท้าวเวสสุวรรณ บ้าง (คนล้านนานิยมเรียกว่ายักษ์กุมภกัณฑ์) เป็นหน้ายักษ์เป็นนรังห์ ผู้รู้ท่านหนึ่งกล่าวว่า คือรูปเทพยดาที่คอยปกป้องไม่ให้ผีร้ายมาขโมยฤทธิ์ยา ที่แกะลงในเนื้อแล้วลงรักลงชาดก็มี บางชิ้นทำรักอย่างเดียว ลงอักขระก็พบเช่นกัน ที่เป็นถ้วยเปล่าๆ ไม่มีรูปใดๆ พบจำนวนมาก ส่วนด้านในที่คล้ายถ้วยนั้นมียารอยการใช้งานบางอย่าง

อินทรีธาตุบางชิ้นเป็นงานศิลปะชิ้นเยี่ยมทั้งการจารึกรูปภาพและที่สำคัญวัสดุที่ใช้ไม่ธรรมดา เป็นฝีมือช่างชาวบ้านและคงไม่ใช่ชาวบ้านธรรมดาอีกเช่นกัน และเมื่อได้สัมภาษณ์บุคคลหลายๆ ท่าน จึงพอจะสรุปเกี่ยวกับอินทรีธาตุ ดังนี้

- อินทรีธาตุๆ เป็นเครื่องประกอบพิธีของปุครูที่คงอาคม ใช้เป็นถ้วยผสมยาแก้อาถรรพ์และคุณไสยต่างๆ เป็นของมรดกตกทอดจากพ่อหมองอาคมสืบกันมาจากรุ่นสู่รุ่น มีใช้ของสร้างใหม่ทุกๆ ปี ฟังว่าน้ำมันมนต์หมักสักที่ผสมจากถ้วยกะโหลกนี้ข้ามขลังแรงกล้า

- เป็นของหมอผีหมอยามีคาถาอาคม ในหมู่บ้านหนึ่งหรือหมอยาท่านหนึ่งจะมีแค่ชิ้นเดียว ใช้เป็นถ้วยยารักษาคนต้องคุณไสย บางครั้งใช้มนต์น้ำมันมนต์เพื่อรักษาโรคต่างๆ (ข้อมูลจาก อ้ายละปอ ชาวบ้านน้ำจาง ผู้รู้ชาวไทใหญ่ที่มาก่อสร้างเรือนพักของผู้เขียน สัมภาษณ์เมื่อ 19 เมษายน 2551)

- ในลำนนาถื่อว่า อินทรีย์ธาตุของคนที่ถูกฟ้าผ่านั้น เป็นของกายสิทธิ์ กระดูทุกชิ้นฝนเป็นยาแก้ได้หลายโรค ที่สำคัญใช้ฝนกับสมุนไพรบางอย่างแก้ไขคนวิกลจริตได้ อินทรีย์ธาตุส่วนศีรษะมักใช้เป็นเครื่องรางป้องกันคุณไสย กันการตู่ (เสกของเข้าตัว) นิยมแกะเป็นรูปท้าวเวสสุวรรณ เป็นของแพงค่าเป็นมรดกสืบกันมา อีกทั้งผู้ถือครองต้องมี คาถาชนะแรงอินทรีย์ธาตุนั้น ส่วนมากจะลงคาถาหรือยันต์ ช่มฤทธิ์ไว้ (ข้อมูลจากท่านขวัญ, สัมภาษณ์เมื่อ 12 มีนาคม 2551)

- อินทรีย์ธาตุ รูปยักษ์เหล่านี้ถือว่าเป็นของกึ่งก่า (ป้องกัน) คุณไสย และอาคมฝ่ายดำที่จะมากระทำต่อเรา (พ่อครูมาลา คำจันทร์ นักเขียนรางวัลซีไรต์ สัมภาษณ์เมื่อ 30 เมษายน 2551)

- อินทรีย์ธาตุ ได้จากส่วนศีรษะมนุษย์ ต้องเป็นของ บุคคลที่มีคุณลักษณะพิเศษ เช่น ถูกฟ้าผ่า ของปุครูพ่อหมอ คงอาคม หรือผู้มีจริยะพิเศษนานา พ่อหมอเสน่ห์ ก็เป็น อินทรีย์ธาตุใช้ในทางเสน่ห์ หากเป็นอินทรีย์ธาตุที่ได้จาก เสือ ต้องเป็นเสือกินคน เสือที่ไม่ตายด้วยคมอาวุธ (ข้อมูล เหล่านี้ เก็บความจากการร่วมสนทนากับพี่น้องไทหลวงจาก เมืองกึ่ง บ้านน้ำจาง หลายท่าน ที่มาทำงานอยู่ใกล้หมู่บ้าน ของผู้เขียน 19 เมษายน 2551)

- อินทรีย์ธาตุ เหล่านี้ หรือการนับถือเป็นเครื่องราง อย่างปั้นเหน่ง ทางลำนนาไม่มีจารึกให้ได้อ่าน อาศัยการเล่า ต่อปากกันมา ดังนั้น ผู้เขียนจึงใคร่ขอความเมตตาจากท่าน ผู้อ่านว่าหากมีองค์ความรู้ ทั้งจากคำเล่าต่อปากกันและจาก เอกสาร ช่วยเติมเต็มให้สมบูรณ์เพื่อประโยชน์และเป็น วิทยาทานแก่เยาวชนร่วมทั้งผู้เฝ้าหาความรู้ทั้งหลาย ขอฝากคำ เมตตาไว้ ณ ที่นี้ด้วย

- ผู้เขียนใช้คำว่า อินทรีย์ธาตุ แทนคำว่า กะโหลก อาถรรพ์ดังที่มีคนเรียกขานกัน ด้วยว่าถือเคล็ดที่ได้ อัญเชิญท่านมาเพื่อเป็นเทวดาปกป้องรักษาเหย้าเรือน กิจ ประจําคือการหยาดน้ำหมายทานถวายแด่ท่าน บูชาด้วย ดอกไม้ขาวหอมอุทิศส่วนบุญส่วนกุศล แทนการเลี้ยงอย่าง การเลี้ยงผี เพราะเพียงนามเปลี่ยนวิธีการบูชาเปลี่ยน ศักดิ์ ขึ้นก็เปลี่ยนตาม สอดคล้องกับถ้อยคำของพระอาจารย์ผดุง พุทฺธโร แห่งสำนักวัดล้านตอง อำเภอสันกำแพง เชียงใหม่ (นมัสการเรียนสัมภาษณ์ เมื่อ 14 พฤษภาคม 2551)

13. ตึกตาผงยา ตึกตาว่านยาสัก ตึกตาว่านยาสัก หรือยาสักแต่ละครุมิตำรับเฉพาะตนไม่ค่อยมีใครยอม เปิดเผยสูตร ถือเป็นความลับสุดยอดเฉพาะครูหรือสำนัก นั้นๆ ตึกตาว่านยาเป็นผงสมุกผสมตัวยานเป็นรูปต่างๆ เช่น พระพุทธรูป ยักษ์ หรืออื่นๆ ที่ผู้เขียนไม่รู้จัก ส่วนมากจะ ปิดทอง มีขนาดเล็กบ้างใหญ่บ้างไม่เกินหัวแม่มือ มีบ้างที่ลง รักลงชาดแล้วปิดทอง รูปแบบตึกตานี้ มีเรื่องเล่ากันว่า ที่ต้องใช้รูปพระรูปยักษ์ก็เพื่อป้องกันผีมาขโมยฤทธิ์ยาไป หรือเป็นสิ่งจำหมายว่า เป็นยาประเภทใด ซึ่งจะกำหนดรู้ เฉพาะหมอครูที่สร้าง หรือสายที่สร้างเท่านั้น ร่องรอยการใช้ งานคือ จะเจาะเนื้อผงยาจากใต้ฐานผสมหมึกสักหรือหมึก วาดหรือเขียนอักขระยันต์ บางอย่างผสมน้ำดื่มได้ คือใช้ได้ทุ อินวัน

โดยปกติตึกตาว่านยาสักถือเป็นเครื่องรางมีฤทธิ์ เฉพาะตัว คุ่มครองบ้านเรือนให้อยู่เย็นเป็นสุข ดับภัยทุกข์ ทั้งมวล อธิษฐานคาบขึ้น หมกความว่าค้าขายเท่าใดก็ไม่รวย ตึกตาว่านยาช่วยได้ทำนองนั้น ตึกตาว่านยาบางตัวผสม หมึกเขียนยันต์รูปพระพุทธรูปติดหัวเสาสิมมบ้าน ฤทธิ์จะช่วย ปกป้องรักษาผู้อยู่เรือน

ดังได้กล่าวไปแล้วว่า ตึกตาว่านยา มีหลากหลายรูปแบบ แต่ ละรูปแบบก็มีข้อใช้ต่างกัน เช่น หากเป็นรูปพระจะผสม หมึกสักเฉพาะศีรษะเพื่อป้องกันคุณไสย ว่าอย่างง่ายๆ คือ สักกันของ รูปยักษ์รูปหนุมาน สักหัว สักตัว ป้องกันอาวุธ ประเภทข่มขืนหนังเหนียว รูปเจดีย์ หรือกรวยคว่ำ ใช้ ผสมหมึกสัก 12 ขวัญ สักเพื่อให้สิ่งร้ายออกจากตัว เช่น สัก ให้คนไม่ดี ชี้เหล้าขี้ยา (ชี้โกง) เป็นบ้า เป็นคนชั่ว ให้ กลายเป็นคนดี ขณะเดียวกันก็กันสิ่งร้ายๆ ดังว่านั้นไม่ให้ ย้อนเข้าตัวได้อีก ส่วนว่านยาที่เป็นรูปแว่นรูปเม็ดยาขนาดใหญ่กลมๆ ชนิดนี้ใช้ได้ทั้งกินทั้งสัก (คือฝนหรือเคาะผสมน้ำ ไม่ใช้กลืนทั้งก้อน) หรือผงปถมัง แกะโรที่รักษาอย่างอื่นแล้ว ไม่หาย อย่างปวดข้อ ทองมาน หรือสักเพื่อกันของต่างๆ สุดท้ายตามที่ได้เรียนสัมภาษณ์คือ รูปผู้หญิง หรืออย่างหญิง นั่งเปาะ คุณเป่คุณจัตทั้งหลาย ใช้ผสมทางแดงหรือชาด (ที่ ได้ข่าวความเป็นกรดเป็นด่างแล้ว) สักเพื่อให้เกิดเสน่ห์ในตัว สำหรับตึกตาว่านยารูปหญิงนี้ ก่อนสักหมอครูจะขอคำ สัญญาจากผู้จะสักว่า ให้ใช้ในทางที่ถูกต้องนะ อย่าผิดลูก

เขาเมื่อยใครหรือขึ้นใจกระทำซ้ำเรา หล่อน หรือเขา หากฝัน
มากๆ จะทำให้เป็นบ้า จำต้องมาสักว่านยารูปเจดีย์ซ้ำอีก

14. เบญจภาคี เครื่องรางล้านนาเครื่อง 5 ประเภท
ต่อไปนี้จะได้รับความนิยมอย่างมาก ผู้เขียนจึงกำหนดให้เป็น
เบญจภาคีเครื่องรางล้านนา

- ผ้ายันต์อันม้า ผ้ายันต์อันม้า หรือที่รู้จักกันทั่วไปว่า
ผ้ายันต์ม้าเสพนาง (คำนี้จะเรียกกันในภายหลัง) ใน
เอกสารพิชชา ใช้คำว่า ยันต์อันช้างอันม้า บางพื้นมีอีกชื่อ
กำกับว่า ม้านางรักปิยะ ผ้ายันต์รูปแบบนี้ เชื่อกันว่าเด่น
ทางปิยะเมตตา เพราะมีรูปอันคน อันช้าง อันม้า อันวัว อันเสือ
นอกจากนี้ยังมีรูปสัตว์ที่เป็นปรัภักย์กันแต่वादให้สนิสนม
เป็นมิตรแก่กัน เช่น รูปกับเขียดหนูตูดนมแมวพญาคูขี้จ่า
กับนาค หรือนกยูงตัวผู้ที่เอาแต่จะจิกตักกันต่างหันหน้ามา
สนิสนิตตื้อกัน ภาพเหล่านี้แสดงให้เห็นถึงความเป็นน้ำ
มิตรแก่กันหรืออย่างที่สุดคัมปัจจุบันต้องการนักหนา คือ
สมานฉันท์ หรือ รู้รักสามัคคี ทำนองนั้น

ผ้ายันต์ม้าเสพนาง ที่นิยมและกล่าวถึงมากที่สุด น่าจะ
เป็นของครูบาวัง วัดบ้านเด่น จังหวัดตาก ซิลกักรีนบนผ้า
ขาว ขนาดเท่าฝ่าเช็ดหน้า รูปแบบมาจากของโบราณ แล้ว
เติมรายละเอียดปลีกย่อยลงไป ส่วนผ้ายันต์ม้าเสพนางครู
บาตา วัดโอบสถบ้านเหล่า สันป่าตอง เชียงใหม่ ซิลกักรีน
เหมือนกัน มีหลายจันรูปลักษณะเหมือนกับที่ปรากฏใน
เอกสารพิชชา แต่ละจันมีชื่อเฉพาะตามนามของผ้าห่อศพ
เช่น รุ่งพีเจียบ พีสมพิต พินงนุช พีเทียมจันทร์ วิธีการสร้าง
เล่ากันว่า ผู้สร้างนำผ้าห่อศพหญิงตายโหงมาทำเป็นผ้ายันต์
จึงได้ชื่อตามนั้น คนเล่นหาบอกว่ารุ่งพีเจียบบนเป็นรุ่ง
ประณมมีฤทธิ์มากนัก ผ้ายันต์ที่มีรอยเปื้อนรอยคราบเลือด
คราบน้ำเหลือง จะได้รับความนิยมเป็นพิเศษ

มีข้อน่าสังเกตคือ วัฒนธรรมล้านนา อนุญาตให้แม่
หญิง ยืมพลังลึกลับมาควบคุมพฤติกรรมของชายหาญหาญ
กล้าได้อย่างประหลาด ในโลกความเป็นจริง แม่หญิงคือเพศ
อ่อนแอ เป็นฝ่ายถูกระงับอยู่เสมอ แต่โลกแห่งความเชื่อ
ศรัทธา แม่หญิงมีพลังแรงกว่า เก่งกว่า โดยยืมอำนาจความ
เชื่อจัดการกับชายได้อย่างเด็ดขาด ผีปู่ย่า ผีกละ เจ้าทรง
และผ้าห่อศพผีตายโหง ย่อมเป็นของนรีเพศเท่านั้น ซึ่ง
ผู้หญิงสามารถจะกระทำได้ในโลกวิญญาน และ (อาจจะ)
โลกแห่งความเป็นจริงด้วย ผ้าห่อศพจึงต้องเป็นของผู้หญิง

ตายโหง ไม่ใช่ของผู้ชายตายท่า ฤทธิอันมีต้นธารมาจากผ้า
ห่อศพหญิง ถูกกำหนดบทบาทหลายด้าน ทั้งราคาเช่าหา
การนับถือชนิดบางคนก้มลงกราบ หรือเอาผ้ายันต์พนมมือ
เจาะหัว แสดงบทศิโรราบกับพลังแฝงเร้นของสตรี ความ
เกรงกลัวอำนาจแห่งวิญญาน และเชื่อในฤทธิของสตรีนั้น
ถือเป็นการแก้แค้นที่สุนทรียะที่เหล่าชายพึงสังวร นี่คื
บทบาทของผู้ชนะที่แท้จริง นรีเพศ

- อัน คำนี้มีความหมายว่า “รักมาก” บ้างก็ว่าน่าจะ
มาจากคำว่า อันดูชญา (เอ็นดู+กรุณา) อาจจะต้องหรือ
ลากเข้าความก็ได้ คนไทยกลางเรียกเพี้ยนเป็น อัน ที่ถูกต้อง
ควรเป็นอันโบราณจารย์ล้านนาเชื่อว่า อันจะทำให้ผู้
ครอบครองมีเสน่ห์ เป็นที่รักของคนและเทวดา มิใช่เฉพาะ
เรื่องหนุ่มสาวเท่านั้น จะค้าจะขาย จะเข้าเจ้าเข้านายติดต่อ
ประสานงาน ฟังว่าอันจะดลให้ “คล่อง” ทุกเรื่องและ
สัมฤทธิ์ผลอีกด้วย

อัน เป็นงานศิลปะที่น่าทึ่ง ชิ้นเล็กๆ สร้างด้วยวัสดุ
หลากหลาย ตั้งแต่โลหะแพงค่าอย่างทองคำ แก้ว งา จนถึง
วัสดุธรรมดาอย่าง หิน ดิน ไม้บางชิ้นแกะประณีตบางชิ้น
แกะพอเป็นรูปร่างเชิงสังวาส บ้างก็แสดงสัญลักษณ์เพียง
กอดกัน ผู้รู้บางท่านกล่าวว่าการกอดคือการแสดงความรัก
ความโอบอ้อมอารีห่วงหาอาทร เป็นมิตรที่ดีต่อกัน ส่วนที่จ
ใจสร้างเป็นเรื่องเฉพาะหญิงกับชายก็มี และส่วนมากผู้คน
มักจะเข้าใจว่า เป็นเรื่องการทำเสน่ห์เล่ห์รัก ทำนองนั้น

ปัจจุบัน อันโบราณหายาก ใครมีก็กลายเป็นของ
ลึกลับหวงแหนและแพงค่า อันสร้างใหม่ฤทธิก็ไม่แรงดังของ
เก่า และที่สำคัญผู้สร้างอันน่าจะเป็นฆราวาสมากกว่าจะเป็น
บรรพชิต ด้วยเป็นเรื่องทางโลกิยะความเป็นจริงแล้วผู้เขียน
ยังไม่เคยเห็นการสร้างอันเหมือนการสร้างวัตถุมงคลอื่นๆ
อย่างในปัจจุบัน เพราะอันตามขนบการสร้างโบราณ เป็น
งานงาม ทำทีละชิ้น และน่าจะแอบสร้าง

- ตะกรุดหนังควายฯ ครูบาชุ่ม วัดวังมุย ตะกรุดหนัง
ควาย หรือยันต์หนังฯ ครูบาชุ่ม โพธิโก วัดวังมุย ลำพูน บ้าง
ก็เรียก ยันต์หนังควายเผือก ยันต์หนังควายตายพราย ตาย
กลม ในข้อเขียนนี้จะใช้คำว่า ตะกรุดยันต์หนังฯ เพื่อสื่อให้
เข้าใจตรงกัน ที่เลือกตะกรุดของครูบาชุ่ม วัดวังมุย ด้วยว่า
ได้รับความนิยมเป็นอันดับต้นๆ ในวงการเครื่องรางล้านนา
จึงนับให้เป็น 1 ในเบญจภาคีเครื่องรางฯ นอกจากนี้ยังมี

ตะกรุดของเกจิอีกหลายรูป ที่ได้รับความนิยมในระดับเดียวกัน

ตะกรุดยันต์หนึ่งครุบาซุ่ม เด่นดีด้านแคล้วคลาด บางท่านว่า ใช้ทางค้าแม่ขายหามา ฮีมาค้าขึ้น ดูๆ แล้ว ตะกรุดอย่างล้านนาฝีมือเรียบง่าย ไม่ซับซ้อนเรื่องวัสดุการสร้าง ความเรียบง่ายทำให้ไม่มีตำหนิจำหมาย ว่าเป็นของท่านใครสร้างไว้ (ซึ่งต่างจากตะกรุดของภาคกลาง) หลายท่านเมื่อหาตะกรุดยันต์หนึ่งของครุบาซุ่มมาเข้าชุดเบญจภาคีไม่ได้ ก็ใช้ตะกรุดของเกจิท่านอื่นมาเข้าชุดแทน เช่น ตะกรุดไม้รวกของพระมหาเมธีกร จังหวัดแพร่ หรือ ตะกรุดผงพรายของครุบากำวัดน้ำโจ้ สารภี เชียงใหม่ ตะกรุดเนื้อผงลงรัก ขาด ทอง ของครุบานันตา วัดทุ่งม่านใต้ ลำปาง แต่ตะกรุดดังที่กล่าวมานี้ ก็มีปัญห (การพิจารณา) เฉกเช่นเดียวกันนั่นแล...

4. กะลาแคะรูปราหู คนล้านนาเรียกกะลาว่า “กะโหล่ง” ยันต์กะโหล่ง หมายถึงยันต์จารบนกะลามะพร้าว ยันต์กะโหล่งส่วนมาก จะทำเป็นคู่ บางท่านเรียก ตัวผู้ ตัวเมีย ด้านหนึ่งแคะเป็นรูปราหู อีกด้านหนึ่งลงอักขระในตารางยันต์ เหนือตารางจารอักขระล้านนา ว่า สุรียปลา (ตัวผู้) อีกชั้น จันทปลา (ตัวเมีย) สองคำนี้เป็นภาษาแขก แปลว่า แสงตะวัน แสงจันทร์ หรือ สว่างราวตะวัน จันทร์ ดับทุกข์ไขใจไร้ความเศร้าหมอง

ยันต์กะโหล่งล้านนา เป็นเครื่องรางยอดนิยมในปัจจุบัน มีหลายขนาดและหลายรูปแบบ เล็กๆ ขนาดโตกว่าเหรียญ 10 บาท ก็มี ส่วนมากจะมีขนาด 3 นิ้วมือเรียงกันทรงกลม สี่เหลี่ยม ทรงรีโค้งตามรูปแบบกะลา บางชิ้นจารยันต์ทั้งจันทปลาและสุรียปลา ส่วนมากอีกเช่นกันที่ลงรัก ขาด ทอง และบางชิ้นเจาะรูร้อยเชือก มีตะกรุดทั้งเปลือก และพอกครั้งคั่นอยู่

ยันต์กะโหล่งในล้านนา พบจำนวนมากจากหลายแหล่ง ที่นิยมสะสมกันคือเป็นของครุบานันตา นันโท (พ.ศ. 2415-2504) วัดทุ่งม่านใต้ จังหวัดลำปาง มีหลายทรงหลายพิมพ์เช่นกัน ทั้งศิลปคาบดาบ ศิลป์หัวจุก และแบบอื่น จารด้วยอักษรธรรมล้านนา บางชิ้นไม่จารอักขระใดๆ

5. วัวธนู คำว่าวัวธนู หมายถึงรูปลักษณะวัวอาคมแล่นไปคล้ายธนูออกจากแหล่ง เพื่อกิจอย่างน้อย 2 ประการ คือ ต่อสู้กับภัยร้ายนานา และป้องกันสิ่งชั่วร้ายคุณไสยอัน

หมายมาบิพาป้องกันภูตผีปีศาจ เป็นอาทิ วัวธนู ยังหมายถึงสิ่งของสมมติให้มีฤทธิ์แล่นไป เช่น ธนูมือ คือเส้นตอกสานอย่างง่ายๆ ให้หมายถึงเป็นวัว ส่วนจะให้มฤตยูก็ต้องกำกับด้วยคาถา เช่นเดียวกับธนูสาน สร้างจากตอก เป็นตอกเกี่ยว กอนกระหวัดซ้าย คือตอกมัดดับภูตคาบกับจันทันกระหวัด ทวนเข็มนาฬิกา หรือ ตอกจากลำไผ่คลุมทาง ผู้สานจะไล่มือไปสานด้านหลัง ขณะเดียวกันต้องบริกรรมคาถาปลุกฤทธิ์ไปด้วย

วัวธนูโบราณเท่าที่พบเห็นในปัจจุบัน มี 2 เนื้อ คือ เนื้อผงคลุกรัก บางชิ้นลงขาดทอง อีกเนื้อเป็นครึ่งผสมมวลสารหุ้มโครงลวด มีบ้างที่ลงอักขระ ทั้ง 2 เนื้อนี้มีหลายขนาด เล็กเท่าปลายนิ้วก้อยสามารถพกติดตัวได้ ตัวเชื่องสำหรับตั้งบูชา วัวธนูเนื้อผงเนื้อครึ่งล้านนาโบราณ มักไม่ปรากฏนามผู้สร้าง

วัวธนูเนื้อผงคลุกรัก เป็นวัวธนูโบราณ มีหลายขนาด ตั้งแต่ตัวเท่าปลายนิ้วก้อยจนถึงกำมือ ลักษณะเหมือนวัวพันธุ บางท่านก็ว่าเป็นผงว่านยาหรือคือตุ๊กตาว่านยา บางตัวลงรักอย่างเดียว มีบ้างที่ตาประดับอัญมณี วัวธนุดังกล่าว เป็นของชนเผ่าเข้าผ่านชานแดน ทั้งแม่สายและแม่สอ ดวัวธนู ผงคลุกรักบางตัวลงชุบรักลงขาดปิดทองหนา บางตัวมีอักขระกำกับ

พ่อครูบุญธรรม ทิพย์ประสงค์ และคุณลัดดา คุณคงคาพันธ์ เจ้าของร้านขายของเก่าในอำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงราย (เก็บข้อมูลเมื่อ 21 มิถุนายน 2552) ทั้ง 2 ท่านเล่าพ้องกันว่า คนนำมาขายเป็นชนเผ่าจากพม่า สอบถามแล้ววัวเหล่านี้เป็นของไทยใหญ่ คณะ ปะโอ และอีกหลายชนเผ่า พบเห็นโดยทั่วไป ใช้ในพิธีกรรมบางอย่าง เช่น ดูแลเรือกวสว่นไร่นาให้อุดม พืชผักปกป้องฝูงวัวที่เลี้ยงไว้ไม่ให้หลงฝูง ใช้ปกป้องบ้านเรือน บ้างก็ผ่นเป็นยา ที่เขาเล่าว่ามีหลายเรื่อง ทั้ง 2 ท่านยืนยันว่า ไม่เคยได้ยินเรื่องวัวธนูที่ใช้ต่อสู้กับเสี้ยนของล้านนา หรืออาจจะมิก็ได้

วัวธนูอีกลักษณะหนึ่งที่พบในพื้นที่ล้านนา คือวัวธนูพอกครึ่งหุ้มโครงโลหะด้านใน ผู้เขียนให้ชื่อว่า วัวธนูเมื่องคำ ว่า เมือง ในที่นี้หมายถึงที่พบในกลุ่มชนในพื้นที่ภาคเหนือ หลายชิ้นได้จากบ้านดงถาชี อำเภอบ้านโฮ่ง และในเขตอำเภอสี จังหวัดลำพูน

สรุปผลการวิจัย

หมู่บ้านชนบทของผู้เขียน เมื่อ 50 ปีที่แล้ว ยังอุดมด้วยความเชื่อ นักเลงประจำถิ่นหากต้องการพิสูจน์เครื่องรางของขลัง ว่าขลังตามคำเล่าหรือไม่ ต้องมีการทดลองเพื่อให้ประจักษ์ในประสบการณ์ การค้นหาประสบการณ์เกิดขึ้นก่อนจะมีการซื้อขายแลกเปลี่ยน บทพิสูจน์ว่าศักดิ์สิทธิ์จริงต้องฟันไม่เข้า ยังไม่ออก

วิธีการคือ ผู้ทดลองทั้งสองฝ่ายต้องหาที่ปลอดภัย นำวัตถุมงคลแขวนไว้กับต้นไม้ทำนองเดียวกับเป่าปิ่น แล้วยืนก่อนยิงตั้งจิตว่าจะยิงกี่ครั้ง ผลเป็นอย่างไรต้องยอมรับ เช่น ถูกยิงแตกละเอียดก็ไม่ว่ากัน หรือถ้ายิงออกก็ถือว่าไม่เป็นไปตามคำเล่า บางครั้งก็ทดลองอย่างพิสดาร เช่น นำวัตถุมงคลผูกติดกับไม้หรือสุนัขแล้วยิง ถ้าผลออกมาเป็นบวกของนั้นจะมีมูลค่าเพิ่ม

และด้วยวิธีการดังกล่าวนี้ จึงไม่น่าแปลกใจที่วัตถุมงคลนั้นไม่ได้ขึ้นอยู่กับความสวยงามสมบูรณ์ แท้หรือปลอม แต่กลับอยู่ที่ผ่านการทดลองมาแล้ว มีประสบการณ์แล้ว

ประสบการณ์ของคนในเมืองอาจจะแตกต่างออกไป คือนอกจากเรื่องฟันไม่เข้ายังไม่ออก ยังต้องมีเรื่องแคล้วคลาดพ่วงเข้าอีกด้วย เช่น รอดว่าไม่ตาย ในคอมมีพระองค์เดียว หรือมีตะกรุดดอกนี้ เครื่องบินตกตายหมด รอดคนเดียวเพราะห้อยพระองค์นี้เป็นต้น

ประสบการณ์ที่มักได้ยินบ่อย คือ ช่วยให้ได้ลาภ เช่น ไม่มีเงินสักบาทถึงคราวตกอับ แต่ในที่สุดก็ได้ปัจจัยมาราวกับปาฏิหาริย์ เป็นต้น นอกจากนี้ยังมีประสบการณ์แบบอื่นๆ อีก เช่น คลับดาลในสิ่งที่ไม่น่าจะเป็นไปได้ อย่างการให้เลขห่วย ขอให้ทำข้อสอบได้ หรือสนใจปรารถนา พอได้สิ่งนั้นสนใจนึก (อย่างไม่น่าเป็นไปได้) ก็เชื่อกันว่าสิ่งนั้นมีประสบการณ์

เครื่องรางในปัจจุบัน ผู้นิยมสะสมไม่ใช่มีเฉพาะคนชนบทเท่านั้น ความเชื่อเรื่องของศักดิ์สิทธิ์มีฤทธิ์ต่างๆ กระจายไปทุกภาคส่วน นักธุรกิจชั้นนำบางท่านให้ความสนใจ ทั้งเชื้อศรัทธาและสะสม ด้วยเงินปัจจัยจำนวนมาก ยังไม่มีการสำรวจวิจัยอย่างจริงจังว่าเป็นดังที่ผู้เขียนคาดการณ์หรือไม่ แต่จากประสบการณ์แล้ว กลุ่มผู้นิยมสะสมเครื่องรางเป็นคนระดับกลางและหากจะเอาพื้นฐาน

ทางการศึกษาเป็นเกณฑ์ มีตั้งแต่อ่านออกเขียนได้ถึงดุษฎีบัณฑิต เฉลี่ยแล้วน่าจะระดับบัณฑิต เครื่องรางของขลังคือส่วนหนึ่งในวิถีชีวิตของคนปัจจุบันในทุกวัฒนธรรม และเป็นผู้ที่ยังไม่ตื่น (ไสยยะ) ตามคำให้การของคนคล่องปรชญาทางศาสนา ทั้งที่ ความเชื่อนั้น เป็นพื้นฐานดั้งเดิมของสังคมก่อนจะพันเกลียวกับศาสนาในภายหลัง

เมื่อวันที่ 24 มีนาคม 2557 ผู้เขียนมีโอกาสได้สนทนากับนักนิยมเครื่องพร้อมกันหลายท่าน คือ คุณครูวิทย์ บุญทิพย์จำปา (จำเจียบ ปากน้ำโพ) คุณกมล วิริยะตลอดกาล (มล เชือกคาค) คุณวรเชษฐ์ คำภีระ (เชษฐ์ เชียงใหม่) และน้องๆ นักนิยมเครื่องรางล้านนา อีก 3 ท่าน คือ คุณดล วาดตะวัน คุณหนุ่ม วังทอง คุณจิรวุฒิ มณีวรรณ โอกาสทองดังกล่าว ผู้รู้ทั้งหลายได้แสดงทัศนะเกี่ยวกับเครื่องราง พอสรุปได้ดังนี้

คุณครูวิทย์ บุญทิพย์จำปา กล่าวถึงขั้นตอนการพิจารณาของให้พลาคนน้อยที่สุด คือ ต้องมีเกณฑ์ 5 อย่าง (สำหรับของแต่ละประเภท) ถ้าสงสัยเพียง 1 ก็ต้องวาง ความเป็นจริงแล้ว เครื่องรางยอดนิยมแต่ละประเภทแต่ละอาจารย์จะมีไม่มาก ศึกษาไปก็จดจำได้ พอจำได้ก็ไม่ใช้เรื่องยากถ้ามีของแปลกปลอมเข้ามา เช่น ตะกรุดย่อมมีเชือก มีวิธีการสร้าง มีรัก ทอง หรืออื่นๆ แสดงเอกลักษณ์เฉพาะ ถ้าเห็นต่างจากที่เคยเห็นก็ต้องระวัง

คุณมล เชือกคาค กล่าวถึงเครื่องรางล้านนาโบราณ (บางอย่าง) ว่า ไม่ทราบทั้งแหล่งที่มาและผู้สร้าง ทำให้ขาดความแม่นยำการวินิจฉัย ต่างจากเครื่องรางของภาคกลาง (ซึ่ง) มักมีที่มาที่ไปชัดเจน ทำให้ง่ายต่อการพิจารณา และเมื่อตั้งคำถามว่า เครื่องรางล้านนานี้ ใครสร้าง หรือสร้างเมื่อใด ก็ตอบยาก แต่ส่วนตัวแล้ว เครื่องรางล้านนาถ้าเล่นเป็นจะสัมผัสสมนต์เสน่ห์อย่างลุ่มลึก

คุณวรเชษฐ์ คำภีระ เล่าว่า การพิจารณาของโบราณ เป็นเรื่องสำคัญที่สุด ดูว่าเป็นของเก่า (Antique) หรือ ของโบราณ (Ancient) สิ่งของนั้นมีเกร็ดประวัติสอดคล้องกับผู้คนในพื้นที่อย่างไร พิจารณาเรื่องการปรากฏซ้ำว่ามาจากไหน สำนักใดสร้าง จากเรื่องใกล้ตัวก็แคบเข้า สืบสาวยายากกลายเป็นส่วนหนึ่งในประวัติศาสตร์พื้นถิ่น ประการสำคัญเครื่องรางล้านนาโบราณหายากขึ้นทุกวัน หมดไป การสร้างเครื่องรางใหม่ขาดการต่อเนื่อง ของเก่ามีน้อย จึง

ทำให้เขาหาราคาแพง ของเก่าบางประเภทไม่ได้สร้างจำนวนมากเป็นชุดๆ เหมือนปัจจุบัน เป็นของทำมือทำทีละชิ้น บางชิ้นก็มีชิ้นเดียว (ในโลก) หหมดแล้วก็หมดเลย นี่คือเสน่ห์อย่างหนึ่งของเครื่องรางล้านนา

กล่าวสำหรับผู้เขียน เครื่องรางล้านนาล้ายกับของโบราณอื่นๆ อย่างเครื่องทองเครื่องเงิน แต่เครื่องรางบอกความเชื่อเข้าไป ตัวอย่าง เขี้ยวเสือ เขี้ยวหมู เขาคูด งา กระเด็น ยังคงรูปลักษณะเดิมเป็นชิ้นๆ ไม่ได้แกะเป็นรูปต่างๆ หรือลงรายละเอียดใดๆ ตะกรุดเก่าก็เพียงพอกครั้งผสมผงพอกหุ้มตัวยันต์ ทำแบบง่ายๆ จึงจำพามาได้ยาก ส่วนกะลาแกะรูปราหู มีช่างแกะและผู้จารอักขระหลายท่าน ทำให้ยากแก่การกำหนดตัวผู้สร้าง คนเล่นหาว่าเก่า แล้วค่อยหาสำนักในตอนหลัง เว้นแต่มีการปรากฏซ้ำจนจำได้ บวกกับเรื่องราวต่อปากกันมา ทำให้กำหนดว่า เป็นของท่านใด

เครื่องรางยอดนิยมอย่างอื่น อุติง หรือ ผ้ายันต์เย็บเสนาห์ กลายเป็นเรื่องปกปิด เป็นเรื่องน่าอายหรือเป็นอันตรายต่อผู้สร้างด้วยซ้ำ (เหมือนกับเรื่องผ้าจัน ผ้าจัน-ทำให้แยกจากกันด้วยฤทธิ์แห่งมนตรา) แม้แต่ในอดีต หนุ่มๆ ในหมู่บ้านใครมียังต้องแอบๆ มี ในปัจจุบันใครพกประเจิดประเจ้อเกินไป ก็อาย นรีบางท่านแค่เห็นรูปคนคู่จู้จี้กัน ก็พาลนึกไปถึงไสยดำ ฝังตำลึง

จะด้วยผลใดก็ตาม (สำหรับผู้เขียน) เครื่องรางล้านนา กลับนำศึกษามากที่สุด ยิ่งเป็นของคนต่างวัฒนธรรมนำเข้ามา ความเชื่อ ความศรัทธาก็หลากหลาย เป็นเรื่องชวนศึกษาไม่จบสิ้น สะท้อนประวัติศาสตร์ สังคมและวัฒนธรรม การเปลี่ยนแปลงยุคสมัย ระบุว่า คนเก่า กับ คนใหม่ ได้เด่นชัด เครื่องรางจึงเป็นสะพานให้ผู้คนได้ข้ามไปเรียนรู้หลากเรื่องไม่จบสิ้น

จากที่ได้กล่าวมาทั้งหมด นักสะสมเครื่องราง สรุปว่าความเชี่ยวชาญเกิดจากการศึกษาอย่างจริงจัง ใช้ระยะเวลายาวนาน ทั้งการอ่าน การเรียนรู้จากผู้รู้ ตรวจตราวินิจฉัยวัตถุอย่างละเอียด มีขั้นตอนการเรียนรู้ ก่อนจะชำนาญในสายที่ตนถนัด บางเรื่องไม่อาจเรียนรู้และเข้าใจได้ในเวลาอันสั้น ต้องมานะอดทน แลกเปลี่ยนเรียนรู้ซึ่งกันและกันกับมิตรแท้ทั้งหลาย การสอบถามจากผู้รู้ทำให้เราได้ความรู้เพิ่ม ได้ระมัดระวังเพิ่ม การได้รู้ได้เห็นของดีของแท้มาก่อน ทำให้จำได้ และเมื่อมีของเลียนแบบมาใหม่ ก็

สามารถเทียบเคียงแยกได้ เมื่อเกิดความสงสัยก็ร่วมกันตั้งคำถาม ร่วมกันพิจารณาอย่างละเอียดแล้วจึงช่วยกันสรุป เพราะในความยากนั้น แท้จริงมีข้อสรุปเหนือคำครหาใดๆ ที่สำคัญต้องมีของจริงให้พิจารณาอยู่ต่อหน้า แต่นักค้าเครื่องรางส่วนมากมักจะอ้างประสบการณ์ของตน ว่าเห็นมามาก ผ่านมือมามาก แต่น้อยรายที่เก็บสะสมของประเภทเดียวจำนวนมากเพื่อการศึกษา

เครื่องรางคือ สุนทรียะหมายถึงเป็นความงดงาม (เหมือนนักสะสมทั่วไป) เป็นเครื่องประโลมจิตคิดฝัน หากแต่ เครื่องรางล้านนาก็ให้ และสะท้อน 2 เรื่องในมนึกคือ

ภูมิปัญญา ที่ถูกส่งสมมาตั้งแต่อดีต เป็นภูมิปัญญาด้านศิลปวิทยาการ สะท้อนความเชื่อศรัทธา ผ่านการทดลองทำ ลองผิดลองถูก จนได้ข้อสรุปว่าดีแล้ว ได้รับการรักษาและสืบทอดมาสู่ยุคปัจจุบัน เป็นองค์ความรู้เกี่ยวข้องกับชีวิต เกี่ยวข้องกับตัวเราทั้งในด้านวัฒนธรรม และนามธรรม

จิตวิญญาณ หมายถึงสภาวะความระลึกรู้ ในน้ำเนื้อตัวตนแห่งเรา รู้สำนึก รู้เหตุผล รู้ค่าความเป็นตัวตน จนเกิดความภูมิใจในสิ่งที่ตนมีอยู่ คือสภาวะว่าเรานั้นแท้จริงเป็นใคร ยอมรับความเป็นจริงในสิ่งที่เราเป็นและมีอยู่ รู้สำนึกต่อหน้าที่ เข้าใจอย่างมีเหตุผล ระลึกรู้ว่า สิ่งเหล่านั้นย่อมมีคุณค่าในตัวเอง คุณค่านั้นอาจเป็นองค์ความรู้ เป็นภูมิปัญญา เป็นประโยชน์สืบต่อ ความรู้สึกภูมิใจในตัวตนนั้น ส่งผลให้อิ่มเอิบและภูมิใจ ใน 2 เรื่องนี้เท่านั้นที่ผู้เขียนต้องการสื่อ หากละเว้นภูมิปัญญาและจิตวิญญาณของตัวเองแล้ว คงเหมือนต้นไม้ขาดรากแก้ว จะยืนต้นยืดยาวอย่างสง่างามได้อย่างไร ในภาวะที่กำลังตื่นต้นกับการเข้าร่วมกลุ่มประชาคมอาเซียน ถ้ารากฐานเรื่องแค่นี้ (ซึ่งเป็นเรื่องพื้นฐาน) ยังไม่แน่น การต่อยอดองค์ความรู้อื่นก็คลอนไหว

ดังนั้น ผู้เขียนขอกล่าวย้ำในบรรทัดสุดท้ายนี้ว่า เครื่องรางล้านนา เป็นเพียงข้อแหว่สะพานขวัญเล็กๆ อันจะยวนจิตวิญญาณให้ยุวชนและผู้สนใจได้ข้ามไปสู่ความเป็นตัวตน รู้จักตัวตน ซึ่งจะเป็นเสาเข็มมั่นคงล้ำค่า และยืนยงในแผ่นดิน ตลอดกาล.

เอกสารอ้างอิง

- กิตติโสภณานุสรณ์. (2554). **หนังสืออนุสรณ์งานพระราชทานเพลิงศพ ท่านพระครูใบฎีกากำธร กิตติ โสภโณ. วัดหนองแขมสันคอกช้าง อ.สันป่าตอง จ.เชียงใหม่.**
- ชมรมล้านนาเชียงใหม่. (2552). **เอกสารรายการการประกวดพระเครื่องฯ. ณ ศูนย์การค้า เจเจ ฮอปปี มาร์เก็ต เชียงใหม่.**
- เทศบาลตำบลสุเทพ และ โครงการอนุรักษ์และเผยแพร่พุทธศิลป์ล้านนา สำนักบริการวิชาการ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่. (2552). **เอกสารการประกวดพระเครื่องฯ ตามรอยจอบแรก ครุบาเจ้าศรีวิชัย ณ วัดศรีโสดา เชียงใหม่.**
- บุรี รัตนา (นามแฝง). (2552). **ประวัติครุบาศรีวิชัยนักบุญแห่งลานนาไทย. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ผ่านฟ้าพาณิชย์. มปป.**
- ปวงคำ ต้อยเขียว. (2552). **ยันต์. สารานุกรมวัฒนธรรมไทย - ล้านนา (ภาคเหนือ เล่ม 11). กรุงเทพฯ: มูลนิธิสารานุกรมวัฒนธรรมไทย ธนาคารไทยพาณิชย์, 2547. พจนานุกรมฉบับมติชน. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มติชน.**
- ไพฑูรย์ ดอกบัวแก้ว. (2547). **โหราศาสตร์ล้านนา. เชียงใหม่: สถาบันวิจัยสังคม มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.**
- มาลา คำจันทร์. (2544). **เล่าเรื่องผีล้านนา. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มติชน.**
- พระศุภชัย ชยสุโก. (2552). **เอกสารประกอบการบรรยาย “มนตราจากผ้ายันต์” ณ เขื่อนศรีนครินทร์ จังหวัดกาญจนบุรี เชียงใหม่.**
- รังสรรค์ จันต๊ะ. (2547). **คาถา. สารานุกรมวัฒนธรรมไทย - ล้านนา (ภาคเหนือ เล่ม 2). กรุงเทพฯ: มูลนิธิสารานุกรมวัฒนธรรมไทย ธนาคารไทยพาณิชย์.**
- เรณู วิชาศิลป์. (2550). **พื้นเมืองแสนหวี ฉบับหอคำเมืองใหญ่. เชียงใหม่: สำนักพิมพ์ซิลค์เวอร์ม.**
- วิไลลักษณ์ ศรีป่าซาง. (2547). **ดาบเมือง. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์ปริมาตร.**
- วิไลลักษณ์ ศรีป่าซาง. (2553). **ตนบุญล้านนา ครุบาฉบับอ่านม่วน 2. เชียงใหม่: สีสันพรรณไม้.**
- วิไลลักษณ์ ศรีป่าซาง. (2541). **วรรณกรรมตำนาน : การศึกษาวิธีการสร้าง. เชียงใหม่: วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต สาขาวิชาภาษาและวรรณกรรมล้านนา มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.**
- สนั่น ธรรมธิ. (2550). **โชคกลางของขลัง อารักษ์. เชียงใหม่: สำนักส่งเสริมศิลปวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.**
- สนั่น ธรรมธิ. (2550). **พรหมชาติล้านนา. เชียงใหม่: สำนักส่งเสริมศิลปวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.**
- สนั่น ธรรมธิ. (2556). **ร้อยสาระ สรรพล้านนา เล่ม 3. เชียงใหม่: สำนักส่งเสริมศิลปวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.**
- สร้อยดี อ่องสกุล. (2551). **ประวัติศาสตร์ล้านนา พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์อมรินทร์.**
- สร้อยดี อ่องสกุล. (2557). **กษัตริย์ล้านนาเชียงใหม่. เชียงใหม่: ศูนย์ล้านนาศึกษา คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.**
- สามเณรวิเศษ สิงห์คำ. (2518). **เอกสารกำกับวัชร. ไม่ปรากฏที่พิมพ์.**
- หลวงบรรณรักษ์ (นิยม รักไทย). (2552). **สี่สกฤต-ไทย-อังกฤษ. พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แสงดาว.**
- อินทร์ สุใจ. (2547). **อิน. สารานุกรมวัฒนธรรมไทย - ล้านนา (ภาคเหนือ เล่ม 15). กรุงเทพฯ: มูลนิธิสารานุกรมวัฒนธรรมไทย ธนาคารไทยพาณิชย์.**
- อุดม รุ่งเรืองศรี. (2538). **ตำนานพื้นเมืองเชียงใหม่ ฉบับเชียงใหม่ 700 ปี. เชียงใหม่ : ศูนย์วัฒนธรรมจังหวัดเชียงใหม่ และศูนย์วัฒนธรรมสถาบันราชภัฏเชียงใหม่.**
- อุดม รุ่งเรืองศรี. (2547). **พจนานุกรมล้านนา-ไทย. เชียงใหม่ : ภาควิชาภาษาไทย คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.**
- _____. (2556). **เอกสารสู่จิตต์รายการจัดประกวดพระเครื่องพระบูชา เหรียญคุณาจารย์และเครื่องรางล้านนา งานจอบแรก. มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.**
- _____. (2547). **พจนานุกรมมติชน. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์มติชน.**